खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता रणनीतिक योजना,२०७६
(Water, Sanitation and Hygiene Strategy Plan, 2019)
ज्वालामूखी गाउँपालिका, धादिङ
(Jwalamukhi Rural Municipality, Dhading)

(आ.ब. २०७५/०७६ देखि ०७९/८०)

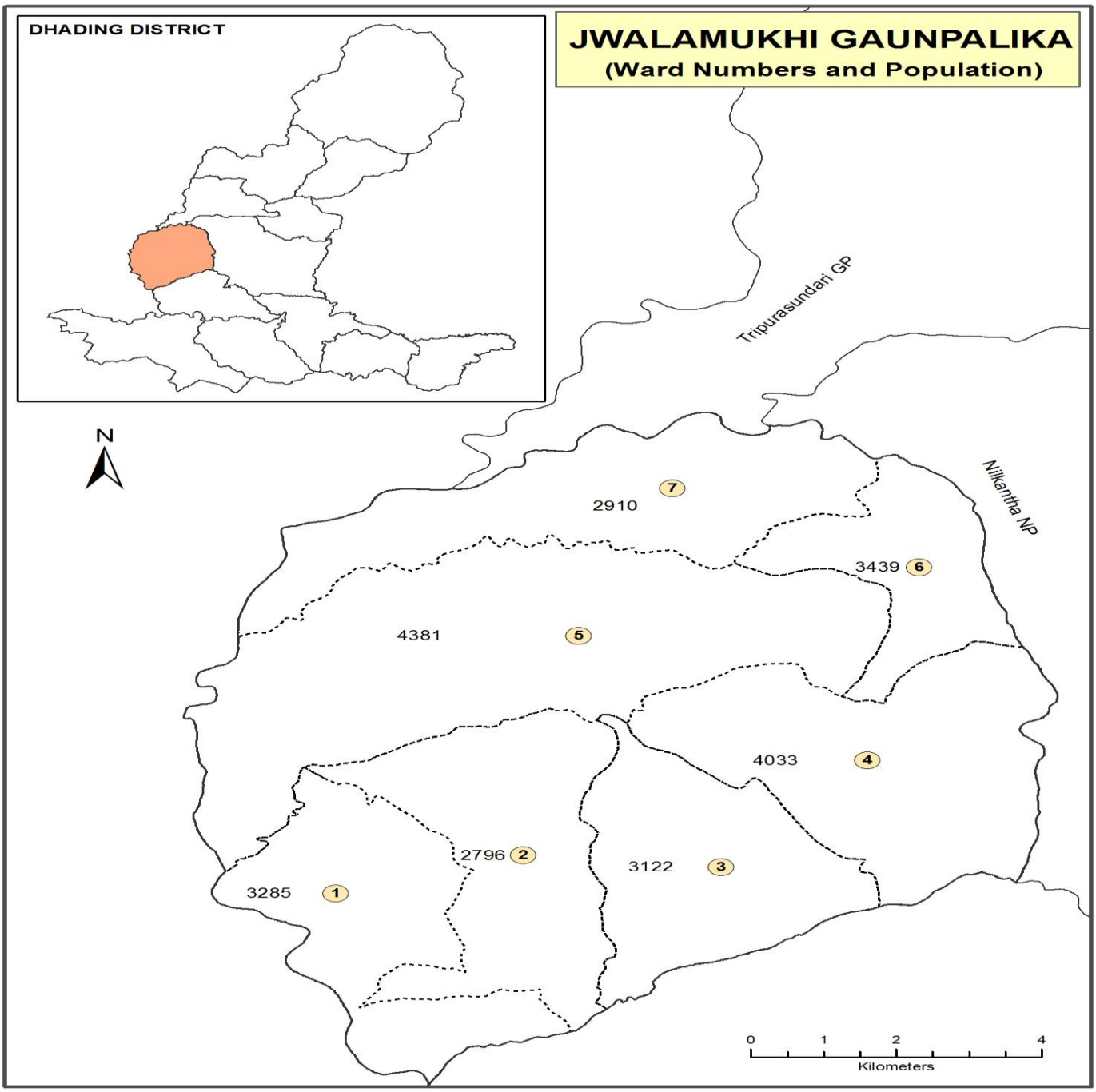

प्रकाशकः

गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति
(RM-WASH-CC), ज्वालामूखी
धादिङ

संरक्षण एवं निर्देशन श्री विनोद राज तिमल्सेना - अध्यक्ष, ज्वालामूखी गाउँपालिका

कार्यकारी सम्पादक बद्रिनाथ लम्साल - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सल्लाहकार

श्री जानुका सिंखडा - उपाध्यक्ष
श्री राम प्रसाद सिलवाल - वडा अध्यक्ष
श्री रण बहादुर शाही - वडा अध्यक्ष
श्री रुद्रमान श्रेष्ठ - वडा अध्यक्ष
श्री कृष्ण बहादुर गुरुङ - वडा अध्यक्ष
श्री कृष्ण प्रसाद काप्री - वडा अध्यक्ष
श्री अर्जुन अर्याल - वडा अध्यक्ष
श्री तेजनाथ लोहनी - वडा अध्यक्ष

सम्पादन मण्डल

श्री सुजन श्रेष्ठ, स्वास्थ्य संयोजक
श्री कृष्ण बहादुर शाही,योजना तथा शासन सल्लाहकार
श्री सञ्जु श्रेष्ठ,पूर्वाधार,योजना तथा अनुगमन ईन्जिनियर

कम्प्यूटर ले- आउट

श्री केदार ईटनी, सूचना प्रविधि अधिकृत
श्री धन बहादुर मास्की, प्रशासन सहायक

प्रकाशक

ज्वालामूखी गाउ''पालिका,
कार्यपालिकाको कार्यालय,
साधभञ्ज्याङ, धादिङ,
३ नं. प्रदेश नेपाल ।

Website : www.jwalamukhimun.gov.np
E-mail : info@jwalamukhimun.gov.np
ito.jwalamukhimun@gmail.com
jwalamukhiruralmun@gmail.com

ज्वालामूखी गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय,ज्वालामूखी,धादिङ
३ नं प्रदेश ,नेपाल

शुभ-कामना

खानेपानी तथा सरसफाइ मानव जिवनसंग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने क्षेत्र हो । पानी बिना कुनै पनि जीवको परिकल्पना पनि गर्न सकिदैन । त्यस्तै कमजोर खानेपानी तथा सरसफाइका कारण बिभिन्न किसिमका रोगहरु लाग्ने, जसका कारणले ठुलो धनरासी खर्चिनु पर्ने र समयमा उपचार हुन नसक्दा मृत्यु पनि हुन सक्ने हुन्छ । यसै तथ्यलाई आत्मसाथ गरेर नेपालले खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा उल्लेखनिय उपलब्धी हासिल गर्दै आइरहेको छ । नेपालमा संचालित सरसफाइ प्रवर्द्धनको सामाजिक अभियान मार्फत धादिङ जिल्लाले सरसफाइ क्षेत्रको प्रगति हासिल गरि २०७५ चैत्र २३ गते जिल्लालाई नै ६४ औं खुला दिसामुक्त जिल्लाको रुपमा घोषणा गर्न सफल भएको थियो ।

खुला दिसा मुक्त क्षेत्रको दिगोपना, सरसफाइ क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन, ठोस तथा तरल फोहरको व्यवस्थापन, जोखिमपुर्ण समयमा साबुन पानीले हातधुने आनीबानी, संस्थागत (विद्यालय र स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी तथा सरसफाइ सुबिधाको उचित व्यवस्थापन र सुरक्षित खानेपानीमा समुचित पहुँच आदि यस गाउँपालिकाका र जिल्लाका मुख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन् ।

दिगो विकास लक्ष्यको मर्म अनुसार यस गाउँपालिका र जिल्लाले सबै जनतालाई सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाइमा न्यायोचित पहुँच र उचित व्यवस्थापनमा जोड दिनु पर्ने छ । यस प्रकारका राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय लक्ष्य तथा प्रतिवद्धताहरुलाई आत्मसाथ गर्दै ज्वालामुखी गाउँपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको नीति, ऐन तथा नियमहरु बनाउने कार्यको थालनी गर्नुका साथै खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको विकासका लागि बजेट विनियोजन गर्दै आइरहेको र अन्य विकास साझेदार निकायहरुसंग सहकार्य गरि खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको विकासका लागि विभिन्न प्रकारका सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आइरहेको छ । आगामी बर्षहरुमा पनि यसै क्रमलाई निरन्तरता दिई खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा यथेष्ट बजेट बिनियोजन गरेर कार्यान्वयन प्रकृयामा प्रभावकारीता ल्याउने प्रतिवद्धता पनि व्यक्त गर्दछु ।

गाउँपालिकाको सरसफाइ अभियानलाई निरन्तरता दिंदै सरसफाइ र स्वच्छताको दिगोपना कायम गर्न, गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँपालिकाका रुपमा विकास गर्न पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना निर्माण तथा यसको सफल कार्यान्वयन आजको आवश्यकता रहेको छ । ज्वालामुखी गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँपालिका बनाउने दीर्घकालीन सोचका साथ सन् २०२३ सम्मको लागि निर्माण भएको यस रणनीतिक योजनाको लक्ष्य समय सान्दर्भिक र महत्वपूर्ण विकास प्रयासका रुपमा रहेकोले योजनालाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सम्बद्ध सबै पक्षबाट सहयोगको अपेक्षा गर्दछु, अन्तमा, रणनीतिक योजना निर्माणमा सहयोग गर्ने सम्पूर्ण राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरु एवं यस गाउँपालिका अर्न्तगतका सबै शाखाहरु प्रति आभार व्यक्त गर्दै यो योजना कार्यान्वयन गर्नमा पनि निरन्तर सहयोग हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।
धन्यवाद ।

.....
(विनोदराज तिमिल्सेना)
गाउँपालिका प्रमुख

ज्वालामूखी गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय,ज्वालामूखी,धादिङ
३ नं प्रदेश ,नेपाल

शुभ–कामना

सरसफाइ र स्वच्छता मानव स्वास्थ्यको अपरिहार्य विषय भएकोले यसको समुचित विकासका लागि सबै पक्षले ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । सरसफाइ क्षेत्रको विकासका लागि राष्ट्रिय सरसफाइ गुरुयोजना,२०६८ तर्जुमा भइ यसैको मर्म अनुसार जिल्ला तथा स्थानीय तहमा सरसफाइ प्रवर्द्धनका अभियानहरु संचालन भइ गाउँपालिकाहरुको सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्थामा उल्लेखनीय सुधार आई खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भएका छन् ।

साविकका ४ वटा गाविस मैदी, ढोला, खैरी र चैनपुर तथा जिल्ला स्थित सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरुको सक्रियतामा बिभिन्न समयमा गाविसलाई खुला दिसामुक्त गाविसका रुपमा घोषणा गरी समग्र जिल्लालाई समेत ६४ औं खुला दिसामुक्त जिल्लाको रुपमा घोषणा गर्न समेत धादिङ जिल्ला सफल भएको छ । सरसफाइको वर्तमान स्थितिको दिगो व्यवस्थापन गरी आगामी पाँच बर्ष भित्र गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ युक्त गाउँपालिकाका रुपमा घोषणा गर्न विद्यमान खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्था र देखिएका समस्याहरुको बिश्लेषण गरी ज्वालामुखी गाउँपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको नेतृत्व र सबै सरोकावाला निकायहरुको सहयोगमा निर्माण गरीएको यस पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना समय सापेक्ष र अत्यन्तै सान्दर्भिक रहेको छ ।

तसर्थ यस रणनीतिक योजनाको सफल कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन लक्ष्य र उद्धेश्य अनुसारको प्रगति हासिल गर्नका लागि आफ्नो तर्फबाट गनुपर्ने सहयोगको लागि प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै सफल कार्यान्वयनको लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद ।

.....
(बद्रीनाथ लम्साल)
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

शब्द संक्षेप

आ.ब.	आर्थिक बर्ष
आ.बि.	आधारभूत बिद्यालय
ओ.पि.डि.	आउट पेसेन्ट्स डिपार्टमेन्ट
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
गा.पा.	गाउँपालिका
गैसस	गैर सरकारी संस्था
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
वास	खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता
मा.बि.	माध्यामिक बिद्यालय
वाससिसि	खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति
CCA	Climate Change Adaptation
DFID	Department for International Development
DRR	Disaster Risk Reduction
SIP	School Improvement Plan
OXFAM	Oxford Committee for Famine Relief

बिषय सुची

२.खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था.....10

२.१ पृष्ठभूमी 10

२.२. पानी र सरसफाइसंग सम्बन्धित रोगहरुको विवरण

२.३ सुरक्षित खानेपानीको पहुँच तथा आयोजना व्यवस्थापनको अवस्था 11

२.५ बिद्यालयको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था 17

२.६. स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था 18

२.७ गाउँपालिका स्थित सरसकारी, गैर सरकारी कार्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सरसफाइको अवस्था : 18

२.९गाउँपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा सम्वद्ध निकायहरु : 19

३.१ गाउँपालिकाको सरसफाइ रणनीतिक योजनाको समीक्षा 20

३.२ ज्वालामुखी गाउँपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या/चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु, ...20

तालिका नं १३: खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या/चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु, ...20

४.रणनीतिक कार्ययोजनाको महत्व तथा औचित्य 23

५.रणनीतिक योजनाको परिकल्पना,लक्ष्य र उद्देश्यहरु 24

४.१ परिकल्पना : 24

४.२ लक्ष्य :.....24

४.३ उद्देश्य : 24

खण्ड ५ :संभाग अनुसार रणनीति, नतिजा तालिका र क्रियाकलापहरु.....25

संभाग १:सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयोजनाहरुको दिगोपना तथा सुरक्षा योजना 25

क.उद्देश्य : निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाहरुको सूचारुपना सुधार तथा उत्थानशिल संरचना सहित नयाँ योजना निर्माण गरि शतप्रतिशत घरधुरीमा समतामुलक रुपमा सुरक्षित खानेपानीको पहुँच बृद्धि गरी पुऱ्याउने । 25

नतिजा १.१: खानेपानी आपुर्तिको पहुंच सत प्रतिसत घरधुरीमा भएको हुनेछ । 25

नतिजा १.२: निर्माण भएका आयोजनाहरुमा मर्मत सम्भार तथा उचित ब्यवस्थापन भएको हुनेछ । 25

नतिजा १.३ निर्माण भएका आयोजनाहरुमा खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरि गुणस्तर सुधार गरिने छ । 25

ख. रणनीति : 25

ग.नतिजा तथा लक्ष्य तालिका.....25

संभाग २: पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन.....28

ख. रणनीति :.....28

पूर्ण सरसफाइयुक्त, घर, गाउँ, वडा, गाउँपालिकाका लागि क्रियाकलापहरु.....30

संभाग ३ : संस्थागत (विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन 32

क.उद्धेश्य : समन्वयात्मक तथा एकीकृत कार्य पद्धती अपनाई विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको सुधार गरि पूर्ण सरसफाइको नमूना स्थलको रुपमा विकास भएको हुनेछ । 32

रणनीति तथा कार्यनीति : 32

- **विद्यालयको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था अनुगमन, सुधार तथा ब्यवस्थापन गर्ने तिन तारे अवधारणा अवलम्बन गर्ने । 32**
- **विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ अवस्थाको नियमित अनुगमन गरि विशेष प्राथमिकताका साथ सुधारका कार्यहरु गर्ने । 32**

ग.तीन तारे नमुना विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाका नतिजा,सुचक र लक्ष्य तालिका.....32

घ.तीन तारे नमुना विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाका क्रियाकलाप.....33

संभाग ४: जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण र विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा 35

ख. रणनीति तथा कार्यनीति :.....35

घ.जलवायु परिवर्तन तथा जोखीमन्यूनीकरणका क्रियाकलाप 36

संभाग ५: संस्थागत तथा क्षमता विकास 36

क.उद्धेश्य : गाउँपालिका/वडा स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत विकास भइ खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका नविनतम् पद्धतीमा क्षमता विकास भएको हुनेछ । 37

नतिजा १: गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय समन्वय समितिहरुको संस्थागत विकास भएको हुनेछ ।.....37

ख.रणनीति तथा कार्यनीति : 37

ग. संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकासको लक्ष्य तालिका.....37

घ. संस्थागत सुदृढीकरण र क्षमता विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप.....38

खण्ड-६ बजेट लागत अनुमान तथा श्रोत ब्यवस्थापन 39
६.१ लागत अनुमान 39
६.२.आर्थिक स्रोत साधनको व्यवस्थान : 39
६.३ मानवीय स्रोत साधन पहिचान र परिचालन : 39
७.१ वडा तथा वस्ती तहमा 41
७.२ गाउँपालिका तहमाः 41
७.३ विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, कार्यालय तहमा 42
७.४ गाउँपालिकास्तरको पूर्ण सरसफाइ अवस्था अनुगमन : 42

खण्ड-८ जिल्ला तथा गाउँपालिका स्थित सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी 43

तालिका सूची

तालिका नं १: ज्वालामुखी गाउँपालिकाको जनसांखिक स्थिति
तालिका नं २:पानी र सरसफाइसंग सम्बन्धित रोगहरुको विवरण
तालिका नं ३: खानेपानीमा पहुँचको अवस्था
तालिका नं ४: खानेपानी योजना संचालन र व्यबस्थापनको अवस्था
तालिका नं ५: पानी सुरक्षा योजना लागु गरिएका योजनाहरुको विवरण
तालिका नं ६ : उपभोक्ता समितिहरुको संचालन र व्यबस्थापनको अवस्था
तालिका नं ७ : ज्वालामुखी गाउँपालिकाको सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था :
तालिका नं ८: गाउँपालिकाका प्रमुख बजार तथा व्यापारिक स्थलहरुको सरसफाइको अवस्था
तालिका नं ९ : विद्यालयहरुको विवरण
तालिका नं १० :विद्यालयहरुमा खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था
तालिका नं ११: स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी,सरसफाइ अवस्था
तालिका नं १२ :सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरुको खानेपानी र सरसफाइको अवस्था
तालिका नं १३:ज्वालामुखी गाउँपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या/चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु
तालिका नं १४: खानेपानी क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तथा तालिका
तालिका नं १५ : पूर्ण सरसफाइ क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका
तालिका नं १६ : संस्थागत खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका
तालिका नं १७ : जलवायु परिवर्तन एवं जोखिम न्यूनिकरणका नतिजा तथा लक्ष्य तालिका
तालिका नं १८ : संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकास क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

खण्ड १ : गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइको वर्तमान अवस्था

१. गाउँपालिकाको सामान्य परिचय

नेपालको संविधानको धारा २९५ को उपधारा (३) वमोजिम कायम भएका स्थानीय तहहरु मध्ये ज्वालामुखी गाउँपालिका पनि एक हो ।संघीय गणतान्त्रिक नेपालको प्रदेश नं ३ स्थित धादिङ जिल्लाको सदरमुकाम धादिङ बेशी देखि करिब ११ कि.मि. को दुरीमा केन्द्र रहेको यस गाउँपालिका साविकका चार गा.बि.स.हरु चैनपुर, खरी, ढोला र मैदी मिलाई घोषणा गरिएको यस गाउँपालिकामा हाल ७ वटा वडाहरु रहेका छन् । पूर्व तर्फ निलकण्ठ नगरपालिका, पश्चिम तर्फ गोरखा जिल्ला, उत्तर तर्फ निलकण्ठ नगरपालिका र त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका र दक्षिण तर्फ सिद्धलेक गाउँपालिका अबस्थित छ । यस ज्वालामूखि गाउँपालिकाको जनसंख्या २०६८ सालको जनगणना अनुसार २३९६६ र कुल घरधुरी संख्या करिब ५७३० थियो भने हाल आएर ज्वालामूखि गाउँपालिकाको जनसंख्या ३२,९२२, घरधुरी संख्या ६६८० र क्षेत्रफल ११४.५ वर्ग कि.मि. रहेको छ । भौगोलिक हिसाबले सदरमुकाम देखि निकट रहेको यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै पनि भु-भाग विकट अबस्थामा रहेको देखिदैन । भुगोलका हिसाबले यस गाउँपालिकाको नक्सा गोलाकार रहेको छ । गाउँपालिका स्तरीय कुनै पनि सडक कालो पत्रे भएको नभएता पनि गाउँपालिका अन्तरगतका सबैवडा कार्यालयहरु सम्म कच्ची मोटर बाटोको सुबिधा पुगेको छ । पशुपालन ब्यबसायका दृष्टिले बाख्रा पालन ब्यबसायको सम्भावना मजबुत देखिन्छ भने अन्य पशुपालनको पनि सम्भावना त्यत्तिकै रहेको देखिन्छ । कृषि ब्यबसाय तर्फ खाद्य बालिमा धान, मकै, कोदो र गहु उत्पादन हुन्छ भने अन्य बाली तर्फ अदुवा, पिडालु र मौरी पालनको पनि उत्तिकै सम्भावना रहेको छ । राजनैतिक हिसाबले जिल्लाका निर्वाचन क्षेत्र मध्ये यस गाउँपालिकाका सबै वडाहरु निर्वाचन क्षेत्र नं. २ अन्तरगत पर्दछ ।यस गाउँपालिकाको सामिप्यमा रहेरका नेत्रावति र बुढिगण्डकीको अविरल बहावका कारण बुढिगण्डकीको सौन्दर्यता, चरन क्षेत्र,पर्यटकीय हिसाबले निकटबाट नियाल्न सकिनेपाविल हिमाल, गणेश हिमाल र टारहरुको मनमोहक दृश्य तथा संस्कृतिका रुपमा रहेका जलमूखिमाइ, ढोला मण्डली, मैदी कोट, खरि कोट र चैनपुर कोट जस्ता धार्मिक, पुरातात्विक एबं पर्यटकिय प्रचुर सम्भावना बोकेको छ । जिल्ला स्थित टारहरु मध्ये पिपलटार जिल्लाकै महत्वपूर्ण टार मानिन्छ । साथै अत्याधुनिक प्रविधि एबं जलासययूक्त राष्ट्रिय गौरबको बुढिगण्डकी जलविद्युत आयोजनाले प्रबाभित एबं डुवान मध्ये यस ज्वालामूखी गाउँपालिकाको वडा नं. १, ५ र ७ पर्दछन । साथै उक्त योजना सम्पन्न पश्चात संकलित जलासयमा जलयात्राको ब्यबस्थापन गरि गाउँपालिकाको आन्तरिक आय बृद्धि हुने सम्भवना देखिन्छ ।

तालिका नं १ : ज्वालामुखी गाउँपालिकाको जनसांखिक स्थिति

वडा नं.	घरधुरी संख्या	जम्मा जनसंख्या	पूरुष जनसंख्या	महिला जनसंख्या	औसत परिवार आकार
१	८४७	३,८८१	२००७	१८७४	४.२९
२	७२६	३,६३१	१८७७	१७५४	४.४४
३	१०१५	५,०९९	२६१३	२४८६	५.०४
४	१३१९	५,८०१	३०५०	२७५१	७.४२
५	११७६	५,८४६	३०५४	२७९२	४.९८
६	१०१३	४,८३३	२४५०	२३८३	४.८६
७	८१२	३,८३१	१९६५	१८६६	३.८५
जम्मा	**६९०८**	**३२९२२**	**१७०१६**	**१५९०६**	**४.९३**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण,२०७५

हालै गरिएको एक सर्भेक्षण अनुसार कुल ३२९२२ जनसंख्या रहेको यस गाउँपालिकामा पुरुषको जनसंख्या १७०१६ र महिलाको जनसंख्या १५९०६ रहेको छ । जम्मा ७ वटा वडा रहेको यस गाउँपालिकामा साना ठूला गरी कुल ३३६ वटा बस्ती रहेका छन् । यस गाउपालिकाको शैक्षिक अवस्थालाई हेर्दा जम्मा ४१ वटा विद्यालय र २ वटा क्याम्पस रहेका छन् । त्यस्तै यस गाउँपालिकामा ४१ वटा बिद्यालयमा आधारित बाल विकास केन्द्रहरु रहेका छन । गाउँपालिकाको स्वास्थ्य संस्थाको अवस्थालाई हेर्दा ४ वटा स्वास्थ्य चौकी, १ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई र २ वटा सामुदायिक मातृ शिशु स्वास्थ्य सेवा विन्दुहरु रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकाका ७ वटै वडाहरु आन्तरिक सडक संजालमा जोडिन गइ नीजि तथा सार्वजनिक क्षेत्रका यातायातका साधनहरु सुचारु ढंगले सञ्चालनमा आइराखेका छन् । जिल्ला सदरमुकाम धादिङबेशी संगै जोडिएको यस गाउँपालिकामा

नीजि क्षेत्रको बैंक मेगा बैंक स्थापना भइ सञ्चालनमा आइरहेको छ भने प्रहरी चौकी लगायत अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाका शाखाहरु स्थापना भइ सञ्चालनमा आइरहेका छन् ।

१.२.ज्वालामुखी गाउँपालिकाका बिशेषताहरु :

क.साँस्कृतिक पक्ष

ज्वालामुखि गाउँपालिकाले ओगटेको भूभागमा आदिम कालदेखि मिश्रित जातजातिहरु जस्तै पहाडि ब्रामण क्षेत्री, गुरुङ, मगर तथा विभिन्न पहाडि दलित जातीहरुको बसोवास रहेको पाइन्छ । जातिगत हिसावले यहाँ वसोवास गर्ने जातिहरुमा ब्राम्हण, क्षेत्री, मगर, दराई, कुमाल, नेवार, गुरुङ, तामाङ, भुजेल, र पहाडे दलितहरुको वसोवास रहेको हुनाले यहाँका ग्रामीण वस्तीहरुमा हिन्दु वर्णश्रम ब्यवस्थाले निर्देशित गरे अनुसारका सांस्कृतिक परम्परा र रीतिरिवाजहरु अपनाइने गरिएको छ ।

यहाँका प्रमुख चाडपर्वहरुमा दशै, तिज, तिहार, माघेसक्रान्ती पर्व, जनैपूर्णिमा, चैतेदशैं, श्रीपञ्चमी, कृष्णाष्टमी, होली र क्रिसमस मुख्य रुपमा रहेका छन् । त्यसैगरी यहाँका वासिन्दाहरुले लगाउने भेषभूषा पुरुष र महिला तथा जाडोयाम र गर्मीयाम अनुसार भिन्न भिन्न रहेको छ ।

ख.धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु

ज्वालामुखि गाउँपालिकामा रहेका मठ, मन्दिर एवं धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु देहाय वमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ । ज्वालामुखी मन्दिर,चित्रे कालिका,कैलास मन्दिर,शिवमन्दिर,बैष्णवी मन्दिर,काग कोट,मजु कोट,मैदी कोट,मण्डली मन्दिर,बराहा कालिका,चैनपुर कोट,स्थानपति,वडकोट घाट,खरी कोट,महादेवस्थान वेसी,कटुसघारी जस्ता क्षेत्रहरुको धार्मिक तथा पर्यटकिय महत्व रहदै आएको छ । यस गाउँपालिकाको सामिप्यमा रहेरका नेत्रावति र बुढिगण्डकीको अविरल बहावका कारण बुढिगण्डकीको सौदर्यता, चरन क्षेत्र,पर्यटकीय हिसाबले निकटबाट नियाल्न सकिने पाविल हिमाल, गणेश हिमाल र टारहरुको मनमोहक दृश्य तथा संस्कृतिका रुपमा रहेका जलमूखिमाइ, ढोला मण्डली, मैदी कोट, खरि कोट र चैनपुर कोट जस्ता धार्मिक, पुरातात्विक एवं पर्यटकिय प्रचुर सम्भावना बोकेको छ । जिल्ला स्थित टारहरु मध्ये पिपलटार जिल्लाकै महत्वपूर्ण टार मानिन्छ ।

ख.कृषि तर्फ

यस गाउँपालिका क्षेत्र गृष्म र शितोष्ण दुवै किसिमको फलफुल उत्पादनको लागि सम्भाव्य रहेको देखिन्छ किनकि यहाँको हावापानी र भौगोलिक उचाइ १०० मि. देखि १८०० मिटर सम्म फैलिएको छ । पालिकाको तल्लो तटिए भूभागमा मेवा, आँप, केरा, भुइकटहर लगायतका फलफुलको लागि अति नै सम्भावना रहेको छ भने पहाडि भागमा नास्पाति, कागति, सुन्तला जातका फलफुल उत्पादनको लागि सम्भावना रहेको देखिन्छ । यस प्रकार यस गाउँपालिकामा आँप,केरा,मेवा,सुन्तला र अमिलो जातका फलफूलहरुको खेती गर्ने गरेको पाईन्छ । तालिकामा फलफुल उत्पादन गर्ने घरधुरीको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । साथै धान,गहुँ,कोदो,मकै,आलु र भटमास जस्ता मुख्य खाधान्न बालीहरु उत्पादन गर्ने गरिन्छ । प्राय बर्षमा दुई बाली पाक्ने यो गाउँपालिका क्षेत्र उत्पादनका दृष्किोणबाट त्यति राम्रो मानिदैन ।

ग.व्यापार

यस गाउँपालिकामा किराना पसल, मासु पसल, तरकारी तथा फलफुल पसल आदि सञ्चालनमा रहेका छन् । ज्वालामुखी गाउँपालिकाको उत्तर तर्फ निलकण्ठ नगरपालिका,पश्चिम तर्फ गोरखा जिल्लाको सिमाना रहेकाले यस गाउँपालिकाको पशु,खाद्यान्न,लत्ता कपडा र जडिबुटीको ब्यापारका लागि धादिङबेशी मुख्य ब्यापारिक नाकाको रुपमा रहेको छ अन्य छिमेकी गाउँपालिकाहरुसंग तरकारी,खाद्यान्न र फलफूलको ब्यापार गर्ने गरिएको छ ।

२.खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था

२.१ पृष्ठभूमी

सरसफाइ तथा स्वच्छता सामाजिक तथा आर्थिक विकासको प्रमुख आधार हो । वर्तमान समयमा सरसफाइलाई मानव अधिकारको अपरिहार्य खण्डका रुपमा मानिएको छ । मानिसको गर्व, ईज्जत तथा प्रतिष्ठाको रुपमा मात्र सरसफाइले भूमिका खेलेको हुदैन यसले समग्र विकासको लागि आधारशिलाको रुपमा कार्य गरेको हुन्छ । यति हुदाहुदै पनि सरसफाइको स्थिति अन्तराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरमा निकै नै पछि रहेको छ । सहस्राब्दी विकास लक्ष्य अनुसार नेपालले विद्यमान सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्थाको योजनावद्ध रुपमा सुधार गर्न नेपाल सरकारले राष्ट्रिय सरसफाइ गुरु योजना,२०६८ तयार गरी सरसफाइ प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।

नेपालको राष्ट्रिय सरसफाइ गुरुयोजनाको मर्मलाई आत्मसात गर्दै सरसफाइको क्षेत्रमा विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरुबाट गरीएका विकास प्रयासहरुलाई समन्वय तथा एकीकृत गर्दै यस गाउँपालिकाले सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रबर्द्धन कार्यलाई सामाजिक अभियान मार्फत अगाडि बढाएको थियो । गाउँपालिकाको सरसफाइ विकासक्रमलाई हेर्दा, आ.व. २०६५।०६६ साल सम्ममा करीब ५० प्रतिशत घरमा मात्र शौचालय निर्माण भइ प्रयोगमा रहेका थिए । गाउँपालिकामा सरसफाइको पहुँच बढाउने उद्देश्यका साथ मिति २०६८ साल देखि बिभिन्न सरोकारवाला निकायहरुसंगको समन्वय र सहकार्यबाट यस गाउँपालिकाका साविकका ४ वटा गाउँ विकास समितिहरु क्रमस चैनपुर मिति २०७३।०२।२२,खरी २०७३।१२।१९,मैदी मिति २०७०।०२।२७ र ढोलालाई मिति २०७१।०२।०२ मा खुला दिसामुक्त गा.वि.स.को रुपमा घोषणा गरी धादिङ जिल्लालाई २०७५।०४।२३ भित्र खुला दिसामुक्त जिल्लाको रुपमा घोषणा गरिएको थियो ।

उक्त रणनीतिक कार्य योजनाको लक्ष्य अनुसार सबै क्षेत्रका सरोकारवाला निकायहरुको सक्रिय सहयोगमा यस गाउँपालिका सबै साबिकका गाउँ बिकास समितिहरुमा सरसफाइ प्रबर्द्धन कार्य संचालन गरी गाउँपालिका र जिल्लालाई नै खुला दिशा मुक्त घोषणा गरिएको थियो । बिभिन्न सरोकारवाला निकायहरुसँगको निरन्तर समन्वय र सहकार्यका साथै यावत् तरिकाले अभियानलाई निरन्तरता दिई जिल्लालाई पुर्ण सरसफाइका लागि निरन्तर बिभिन्न कामहरु भइरहेका छन् । धादिङ जिल्लालाई नै खुला दिशा मुक्त घोषणा गरिए पनि जिल्लाका ४ प्रतिशत घरधुरीमा सरसफाइको पहुँच पुगेको छैन भने २५ प्रतिशत घरधुरी खानेपानीबाट वञ्चित छन् जसका कारण चर्पीको स्वस्थकर प्रयोगमा कठिनाई देखिएको छ । त्यस्तै केही विद्यालयहरुमा निर्मित शौचालयमा पानीको अभावका साथै व्यवस्थापनका कमजोरीका कारण स्वथ्यकर प्रयोगमा नरहेका तथा कमजोर ब्यवस्थापन रहेको, मौसमी बसाईसराईका कारण घरायसी शौचालयहरुको कमजोर व्यवस्थापन र केही वस्तिहरुमा अझै पनि ब्यक्तिहरु परमपरागत सोचबाट बाहिर आउन नसकेका कारण कतिपय घर परिवारमा महिनावारीको समयमा महिलाले चर्पी प्रयोग नगर्ने/गर्न नदिने प्रचलन चुनौतीका रुपमा रहेका छन् ।

विद्यामान समस्या र चुनौतीहरुको सुधार गरी खुला दिसामुक्त अवस्थाको दिगोपना कायम गर्दै पूर्ण सरसफाइको अवस्था विकासका लागि यस ज्वालामुखी गाउँपालिकाका पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना,२०७६ निर्माण तथा पूर्ण सरसफाइ प्रबर्द्धन अभियान थालनी गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

२.२. पानी र सरसफाइसंग सम्बन्धित रोगहरुको विवरण

ज्वालामुखी गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा,धादिङको आ.व. २०७५/०७६ सम्मको तथ्यांक अनुसार बिगत ३ बर्षमा ज्वालामुखी गाउँपालिकामा १० रोगहरु मध्ये पानी र सरसफाइसँग सम्बन्धित रोगको अवस्था निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका २: पानी र सरसफाइसंग सम्बन्धित रोगहरुको विवरण

आ. ब.	जम्मा OPD मा आएका बिरामीको संख्या	पानी र सरसफाइसंग सम्बन्धीत रोगीहरुको संख्या	पानी र सरसफाइसंग सम्बन्धीत रोगीहरुको प्रतिशत
२०७३/७४	२६७१०	२३९७	८.९७
२०७४/७५	२०८८४	२१३०	१०.१९
२०७५/७६	१९७१२	१३०१	६.६०

श्रोतः ज्वालामुखी गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा,२०७६

माथि उल्लेखित तालिका अनुसारको तथ्याङ्कलाई हेर्दा चर्पीमा दिसा गर्ने तथा साबुन पानीले हात धुने बानीको विकास संगसँगै पानी जन्य रोगहरुको संख्यामा क्रमश सुधार हुँदै आएको देखिन्छ । ज्वालामुखी गाउँपालिकामा खुला दिसा मुक्त क्षेत्रको अभियान शुरु हुनु भन्दा पूर्व अर्थात आ.व. ०७३।७४ को तथ्याङ्क हेर्दा यस ज्वालामुखी गाउँपालिकाका ७ वटै स्वास्थ्य संस्थामा ओ.पि.डि. मा आएका बिरामी मध्ये ८.९७% प्रतिशत रोगीहरु पानीजन्य अथवा सरसफाइसँग सम्बन्धीत रोगहरु रहेका थिए भने खानेपानी तथा सरसफाइको चेतनामुलक अभियान सँगसँगै यस गाउँपालिकामा दुषित पानी तथा सरसफाइको कमीबाट लाग्ने रोगबाट प्रभावित आ.व ०७४।०७५ मा १०.१९ रहेकोमा आ.व ०७५।०७६ मा ६.६ पुगेको छ ।

२.३ सुरक्षित खानेपानीको पहुँच तथा आयोजना ब्यवस्थापनको अवस्था

क.खानेपानीको पहुँच अवस्था

यस ज्वालामुखी गाउँपालिकामा आर्थिक बर्ष २०७५/७६ सम्ममा कुल ६९०८ घरधुरी मध्ये लाभान्वित घरधुरी ४७७२ अर्थात् ६९.०८ प्रतिशतमा खानेपानीको पहुँच पुगेको र बाँकी २१३६ घरधुरी अथवा ३०.९२ प्रतिशत घरधुरीमा सुरक्षित खानेपानीको पहुँच नपुगेको देखिन्छ तथापि सबै ठाउँमा स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानीको आपूर्ती ब्यवस्थापन हुन सकेको छैन । यस गाउँपालिकाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता सर्वेक्षण अनुसार कुल ४० वटा खानेपानीका योजनाहरु निर्माण सम्पन्न

भएका छन भने वटा खानेपानी आयोजनाहरु निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन् । जस मध्ये राम्रोसंग संचालन भइ बर्ष भरी नै पानी आपूर्ती हुने योजना संख्या प्रतिशत, सामान्य मर्मत गरी संचालन हुने योजना संख्या प्रतिशत, वढी मर्मत गरी संचालन हुन सक्ने प्रतिशत, सुधार विस्तार गर्नुपर्ने योजनाहरु प्रतिशत र पुन निर्माण गर्नुपर्ने योजना संख्या प्रतिशत रहेका छन्।

तालिका नं.३ : घर परीवारको खानेपानीको मुख्य स्रोत

खानेपानीको स्रोत	वडा नं.							जम्मा घरधुरी	जम्मा प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७		
नीजि-पाईप धारा	२	१३८	१४	१०२	३३३	१६०	५७२	१३२१	१९.१२
सार्वजनिक-पाईप धारा	४५६	३९३	६०५	३६३	६१९	७०९	१३९	३२८४	४७.५४
डिप बोरिङ्	०	०	०	०	१६७	०	०	१६७	२.४२
कुवा-ढाकिएको	२१	१०	३५	९६	१४	१५	१६	२०७	३.००
कुवा-नढाकिएको	११	५	२	३१	६	३९	०	९४	१.३६
मुलको पानी	३५७	१८०	३५९	७२७	३७	९०	८५	१८३५	२६.५६
जम्मा	**८४७**	**७२६**	**१०१५**	**१३१९**	**११७६**	**१०१३**	**८१२**	**६९०८**	**१००**

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण,२०७६

तालिका नं ४: सुरक्षित खानेपानीमा पहुँचको अवस्था

वडा नं	जम्मा घरधुरी	सुरक्षित पानीको पहुँच पुगेको घरधुरी	प्रतिशत	सुरक्षित पानीको पहुँच नपुगेको घरधुरी	प्रतिशत	कैफियत
१	८४७	४५८	५४.०७	३८९	४५.९३	
२	७२६	५३१	७३.१४	१९५	२६.८६	
३	१०१५	६१९	६०.९९	३९६	३९.०१	
४	१३१९	४६५	३५.२५	८५४	६४.७५	
५	११७६	१११९	९५.१५	५७	४.८५	
६	१०१३	८६९	८५.७८	१४४	१४.२२	
७	८१२	७११	८७.५६	१०१	१२.४४	
जम्मा	**६९०८**	**४७७२**	**६९.०८**	**२१३६**	**३०.९२**	

श्रोत : घरधुरी सर्भेक्षण,२०७६

माथिको तथ्याङ्कलाई हेर्ने हो भने जम्मा ६९०८ घरधुरी रहेको यस गाउँपालिकामा खानेपानीको पहुँच पुगेको घरधुरीको प्रतिशत ६९.०८ प्रतिशत रहेको छ भने ३०.९२ प्रतिशत घरधुरीमा खानेपानीको पहुँच पुग्न सकेको छैन । वडागत रुपमा हेर्दा वडा नं ,२,५,६ र७ मा मात्र अधिकांश घरधुरीमा खानेपानीको पहुँच पुगको छ भने सबैभन्दा कम वडा नं ४ मा जम्मा ३५.२५ प्रतिशत घरधुरीमा खानेपानीको पहुँच पुगेको देखिन्छ । त्यसै गरेर खानेपानीको पहुँच नपुगेका घरधुरी वडा नं ४ मा सबैभन्दा बढी अर्थात ६४.७५ प्रतिशत घरधुरी र सबैभन्दा कम वडा नं ५ मा ४.८५ प्रतिशत घरधुरीमा खानेपानीको पहुँच पुग्न सकेको देखिदैन ।

खानेपानीमा पहुँचको अवस्था

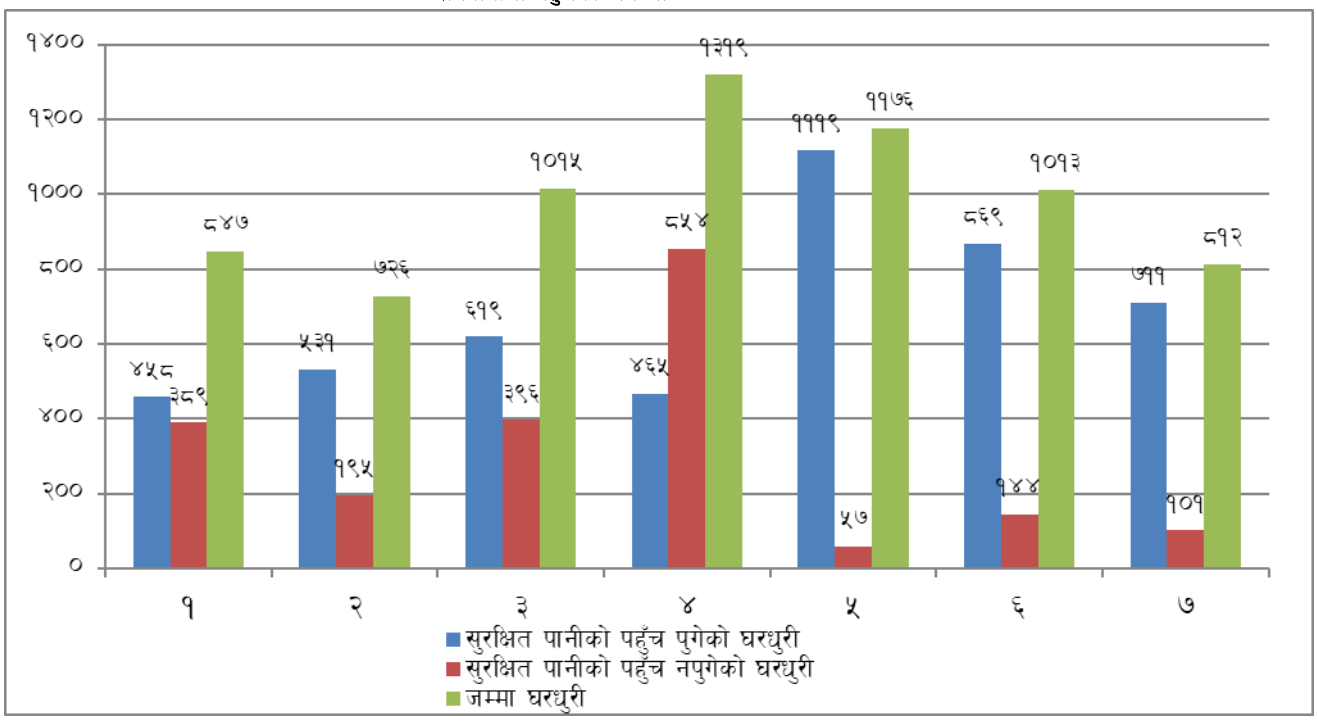

ख.खानेपानी आयोजनाको संचालन अवस्था

सुरक्षित खानेपानीको पहुँचका लागि खानेपानी आयोजनाको गुणस्तरीय निर्माणका साथै यसको उचित व्यवस्थापन पनि महत्वपुर्ण रहन्छ । यस गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सर्वेक्षण, २०७६ अनुसार कुल १०९ वटा खानेपानीका योजनाहरु निर्माण सम्पन्न भएका छन भने २३ वटा खानेपानी आयोजनाहरु निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन् । हाल सम्म निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाको सुचारुपनालाई हेर्दा राम्रोसंग संचालन भइ बर्ष भरी नै पानी आपूर्ती हुने योजना संख्या ७.३३ प्रतिशत, सामान्य मर्मत गरी संचालन हुने योजना संख्या ४८.६ प्रतिशत, ठुलो मर्मत गरी संचालन हुन सक्ने १९.२६ प्रतिशत, सुधार विस्तार गर्नुपर्ने योजनाहरु १०.०९ प्रतिशत र पुन निर्माण गर्नुपर्ने योजना संख्या १४.६७ प्रतिशत रहेका छन । उक्त तथ्याङ्कलाई हेर्दा खानेपनी आयोजनाको मर्मत संभारमा सामान्य ध्यान दिदा लगभग ७७.९५ प्रतिशत खानेपानी योजनाहरुलाई पुर्ण संचालनमा ल्याउन सकिने देखिन्छ ।

तालिका नं ५ :खानेपानी योजना संचालन र व्यबस्थापनको अवस्था

वडा नं	आयोजना संख्या	आयोजना चरण			आयोजनाको संचालन/सुचारुपनाको अवस्था						उपभोक्ता समितिको सक्रियताको अवस्था		
		सम्पन्न	निर्माणाधिन	प्रस्तावित	१.राम्रो संग संचालित	२.सामान्य मर्मत गर्नु पर्ने	३.ठुलो मर्मत गर्नु पर्ने	४.सुधार विस्तार गर्नु पर्ने	५.पुर्नः निर्माण गर्नु पर्ने	६.पुनः संचालनलमा ल्याउन नसकिने	सक्रिय	निष्कृय	समिति नै नरहेको
१	११	३	३	५	०	१	१	१	०	०	११	०	
२	१९	१४	२	३	०	६	२	६	०	०	१८	१	
३	३९	२७	२	१०	०	१८	८	१	०	०	१२	२	२५
४	३३	१५	१३	५	०	१४	१	०	०	०	३३	०	
५	२१	१९	२	०	०	०	०	३	१६	०	२१	०	
६	१७	१५	०	२	८	०	७	०	०	०	१५	०	२
७	१७	१६	१	०	०	१४	२	०	०	०	१७	०	
जम्मा	**१५७**	**१०९**	**२३**	**२५**	**८**	**५३**	**२१**	**११**	**१६**	**०**	**१२७**	**३**	**२७**

श्रोत : खानेपानी योजना सर्भेक्षण,२०७६

ग.पानी सुरक्षा योजना र गुणस्तर

यस ज्वालामुखी गाउँपालिकामा निर्माण सम्पन्न र निर्माणाधिन सम्पूर्ण आयोजनाहरुमा पानी सुरक्षा योजना लागु गर्न र गुणस्तर कायम राख्नका लागि गाउँपालिका तहबाट कुनै पहल भएको देखिदैन यद्यपि गाउँपालिकाका केहि वडाका निर्माण सम्पन्न आयोजनाहरुमा खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरी खानेपानीको गुणस्तरमा कमी हुन नदिएर उपभोक्ताहरुलाई गुणस्तरयुक्त खानेपानीको आपुर्तीका लागि पहल भने हुदै आएको छ । पानी सुरक्षा योजनाको उद्धेश्य नियमित रुपमा खानेपानीको गुणस्तर परिक्षण गरी समुदायलाई सफा तथा सुरक्षित पानी उपलब्ध गराउनु हो । तसर्थ गाउँपालिकाले आगामी दिनहरुमा पानी सुरक्षा योजना लागु गरेर गाउँबासीलाई गुणस्तरयुक्त खानेपानीको आपुर्ती गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

घ.संचालन तथा मर्मत सम्भार

खानेपानी उपभोक्ता समितिहरु आयोजना संचालनको शुरुवाती अवस्थामा सक्रिय हुने र योजना सञ्चालन भएको केहि समय पश्चात् समितिहरु निष्कृय हुने अवस्थाले आयोजनाको संचालन तथा मर्मत सम्भारका लागि कुनै पहल नभएको देखिन्छ । तसर्थ खानेपानी आयोजना निर्माणको चरणमा मर्मत सम्भार कोषको अनिवार्य स्थापना गर्न सकेको खण्डमा यसको दिगोपना कायम रहन्छ । यस ज्वालामुखी गाउँपालिकामा निर्माण सम्पन्न र निर्माणाधिन सम्पूर्ण आयोजनाहरुमा संचालन तथा मर्मत सम्भारका लागि खासै पहल भएको देखिदैन ।

ङ.उपभोक्ता समितिहरुको सक्रियताको अवस्था

ज्वालामुखी गाउँपालिकामा संचालित वटा खानेपानी आयोजनाहरु मध्ये वटा खानेपानी आयोजनाका उपभोक्ता समितिहरु सक्रिय रहेको र बाँकी वटा खानेपानी आयोजनाहरुका उपभोक्ता समिति निष्कृय रहेको देखिन्छ । आयोजना निर्माण चरणमा मात्र उपभोक्ता समितिहरु सक्रिय रहने र निर्माण सम्पन्न पश्चात् समितिहरु निष्कृय हुने प्रचलनले गर्दा खानेपानी आयोजनाहरु दिगो हुन नसकेका हुन् ।

तालिका नं ६ : उपभोक्ता समितिहरुको संचालन र व्यबस्थापनको अवस्था

वडा नं.	आयोजना संख्या	उपभोक्ता समितिको सक्रियताको अवस्था		
		सक्रिय	निष्कृय	समिति नै नरहेको
१	११	११	०	
२	१९	१८	१	
३	३९	१२	२	२५
४	३३	३३	०	
५	२१	२१	०	
६	१७	१५	०	२
७	१७	१७	०	
जम्मा	**१५७**	**१२७**	**३**	**२७**

श्रोत : खानेपानी योजना सर्भेक्षण,२०७६

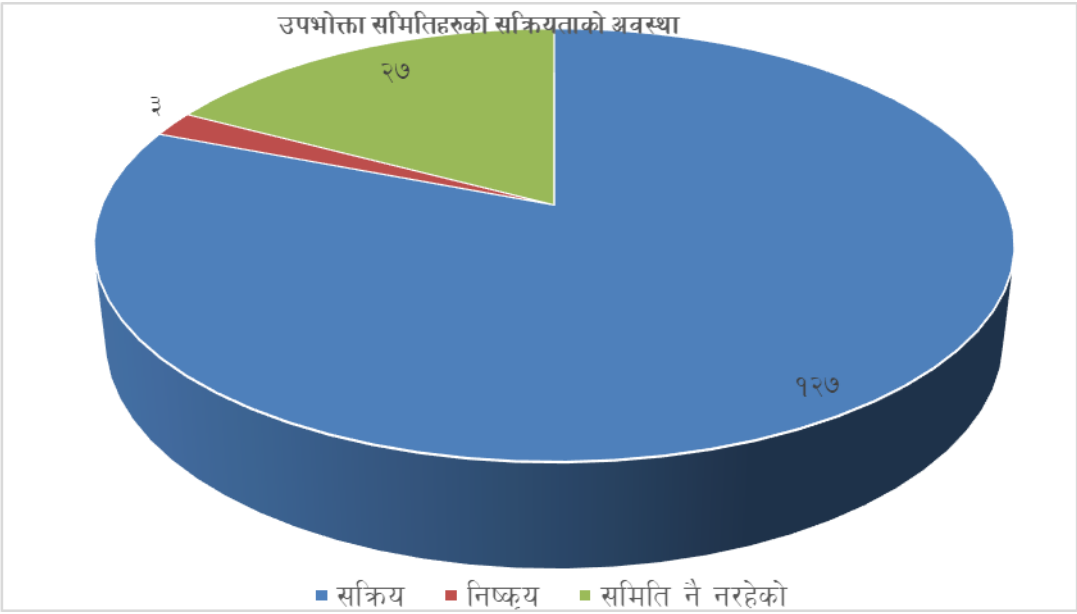

२.४ क.घरायसी तहको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था

सरसफाइको क्षेत्रमा ज्वालामुखी गाउँपालिकाले उल्लेखनीय उपलब्धि हासिल गरेको छ । आ.ब.२०७४।०७५ मा गरीएको सर्वेक्षण अनुसार ९६ प्रतिशत घरधुरीहरुमा मात्र चर्पीको पहुँच रहि ज्वालामुखी गाउँपालिकाका सर्म्पुण वडालाईहरु खुला दिसामुक्त क्षेत्रका रुपमा घोषणा भएका थिए भने हाल २०७२ सालको विनाशकारी भूकम्पका कारण २५ प्रतिसत घरधुरीहरुको चर्पि भत्केर ८५ प्रतिसत घरधुरीहरुमा मात्र शौचालयहरु प्रयोग भएको छ र ७५ प्रतिसत घरधुरीहरुमा स्वच्छ चर्पिहरुको प्रयोग भएको अवस्था छ । यस ज्वालामुखी गाँउपालिकाको वडागत सरसफाइ विवरण तपसिल बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं ७: ज्वालामुखी गाउँपालिकाको सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था :

सूचकहरु	सहायक सूचकहरु	प्रतिशत
चर्पीको प्रयोग तथा व्यवस्थापन	सुधारीएको चर्पी भएका	७८
	साधारण चर्पी भएका	२३
	चर्पी नभएका	३
	प्रयोगकर्ता मैत्रि चर्पी भएका	०
	चर्पीको स्वस्थ्यकर प्रयोग गर्ने	७०.५५
	चर्पीमा सरसफाइ सामाग्री र पानीको व्यबस्था भएका	५५.२२
	घरका सबै सदस्यहरुले सधै चर्पी प्रयोग गर्ने	८७.४२
	साना बालबालिकाहरुको दिसा सुरक्षित रुपले चर्पीमा बिसर्जन गर्ने	
	महिनावारी अवस्थामा पनि महिलाहरुले नियमित रुपमा चर्पी प्रयोग गर्ने	८७.४२
व्यक्तिगत सरसफाइ	घरमा हातधुने निश्चित स्थान भएका	६३.५
	हातधुने स्थानमा नियमित पानी र साबुनको व्यवस्था भएका	७८.२२
	जोखिमपुर्ण समयमा साबुन पानीले नियमित हातधुने	९३.३३
महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन	१.महिनावारी भएको बेला घर भित्रै /छुट्टै कोठामा व्यबस्थित रुपमा बस्ने महिला	
	२.महिनावारी भएको बेला स्यानीटरी प्याड वा सफा कपडाको नियमित प्रयोग र सुरक्षित व्यबस्थापन	८३.५
	३.महिनावारी भएको बेला दैनिक रुपमा व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने	९९.०८
घर आँगनको सरसफाई	घर आंगन नियमित रुपमा सफा राख्ने	९४.१७
	घरायसी रुपमा ठोस फोहरको बर्गिकरण गरि संकलन तथा विर्सजनको व्यवस्था भएका	७६.०६
	कुहिने र नकुहिने फोहर नियमित रुपमा छुट्याएर राख्ने र सुरक्षित व्यवस्थापन गर्ने	७६.०६
	घरायसी तरल फोहरको सुरक्षित संकलन तथा व्यवस्थापन (सक पिट) भएको	७७.३०
	१.नसडने र हानिकारक फोहर व्यबस्थापनका लागि प्रयोग घटाउने	
	२.नसडने र हानिकारक फोहर व्यबस्थापनका लागि पुन: प्रयोग गर्ने	
	३.नसडने र हानिकारक फोहर व्यबस्थापनका लागि पुन: प्रशोधन गर्ने	
	पशु वस्तुका लागि छुट्टै टहरा, गोठ भएको	
	पशु वस्तुको मल मुत्र तथा भकारोको सुरक्षित व्यवस्थापन भएका	
सुरक्षित पानीमा पहुँच	सुरक्षित मुहान, श्रोतको पानी खाने	
	खानेपानीको धारा/श्रोत घर नजिक वा १५ मि.को दुरीमा रहेका	
	पानी पिउने, खनाउने र राख्ने भाँडा सफा र छोपेर राख्ने	९४.१७
	खानेपानीको घरायसी रुपमा सधै शुद्धिकरण गर्ने	९१
सुरक्षित खानाको प्रयोग तथा व्यवस्थापन	भान्सामा सुधारिएको चुल्हो तथा ग्यासको प्रयोग गर्ने	७६.३८
	पकाउने भाँडा तथा भान्सा सफा रहेका	९०.८
	खानेकुराहरु सुरक्षित तवरले राम्ररी पकाउने, छोपेर राख्ने	९६.६३

	फलफूल तथा काँचै खाने तरकारी राम्ररी धोएर खाने परिवार	१००
	भाडाकुँडा माझ्ने र राख्ने सुरक्षित स्थानको व्यबस्था भएका परिवार	८.५९
	बासी खान खाने चलन नरहेका परिवार	

श्रोत : नमूना घरधुरी सर्भेक्षण,२०७६

ख. बजार क्षेत्र तथा सार्वजनिक शौचालयको अवस्थाः

ज्वालामुखी गाउँपालिका जिल्ला सदरमुकामसंग जोडिएको र यस गाउँपालिकाका वडा नं ४,५ र ६ गरी ३ वटा वडाका महत्वपूर्ण सार्वजनिक क्षेत्रहरु जस्तै साँध भञ्ज्याङ बजार,हुलाक भञ्ज्याङ बजार साथै ढोला,मैदी जस्ता बजार क्षेत्र एवं ७ वटै वडा कार्यालय नजिक सार्वजानिक शौचालयहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ । सार्वजनिक शौचालयको निर्माण पश्चात् त्यसको उचित व्यवस्थापनका लागि सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको ध्यान जानु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ । यसै गरी ज्वालामुखी गाउँपालिकाका अन्य क्षेत्र जस्तै खेलकुद मैदान नजिकै, गाउँपालिकाका बजारोन्मुख अन्य क्षेत्रहरुमा समेत सार्वजनिक शौचालयहरु आवश्यकता अनुसार निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

साथै गाउँपालिकाका महत्वपूर्ण सार्वजनिक क्षेत्रहरु जस्तै ज्वालामुखी मन्दिर,मैदीकोट,अनकन्या,मण्डलीमाई र खरीकोट मन्दिरमा विभिन्न निकायहरुसंगको समन्वयमा सार्वजानिक शौचालयहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ ।

गा.पा.मा रहेका करीब २८ वटा बजार तथा बजार उन्मुख क्षेत्रहरुमा अधिकांशको सरसफाइको अबस्था कमजोर देखिन्छ । बजार क्षेत्रमा फोहोर मैलाको सुरक्षित बिसर्जनको व्यवस्था छैन भने फोहोर पानी पनि जथाभावी फालेको देखिन्छ । द्रुत गतिमा बढ्दै गइरहेको बजार क्षेत्रको फोहोर मैला तथा फोहोर पानीको सुरक्षित बिसर्जनको व्यबस्था समयमै नभएमा त्यसले भविष्यमा जनस्वास्थ्य तथा वातावरणमा अत्यन्त नकारात्मक असर पार्ने देखिन्छ ।

ज्वालामुखी गाउँपालिका र वजार क्षेत्रबाट निस्किने ठोस फोहर पदार्थहरुको उचित व्यवस्थापनको लागि ल्याण्डफिल साइटको आवश्यकता रहेको भएपनि हालसम्म उचित स्थानको छनौट नभएको अबस्था छ । बसाई सराईको प्रबृतिले बजार क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन, वस्ती विकास र वातावरणीय अनुकुलनतामा ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । अल्पकालिन रुपमा बजार क्षेत्रको फोहोर व्यबस्थापनको लागि टोल विकास संस्था गठन गरी परिचालन गर्नु आवश्यक छ ।

तालिका ८: गाउँपालिकाका प्रमुख बजार तथा व्यापारिक स्थलहरुको सरसफाइको अवस्था

क्र.स.	ज्वालामुखी गाउँपालिका क्षेत्र	प्रमुख बजार तथा व्यापारिक स्थलहरु	सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था	खानेपानीको आपूर्तीको अवस्था
१	ज्वालामुखी १	ठुलोचौर, रातमाटा, छापथोक, आमडाडा, मजुवा देविस्थान	नभएको	भएको
२	ज्वालामुखी २	सातदोवाटो, पोखरीथोक, बतासे, हटिया, शमिटार, गैरीगाउँ	नभएको	भएको
३	ज्वालामुखी ३	अमराई, शमिभञ्ज्याङ, माथिल्लो हटिया, कोलवगैचा	नभएको	भएको
४	ज्वालामुखी ४	नयाँवजार, वराहकालिका, धौखोला, मिलनचोक, पुर्सुक, साँधभञ्ज्याङ	नभएको	भएको
५	ज्वालामुखी ५	जौवारी, घलेडाडा, धुलीमैदान, धुसेनी, सिम्ले, अम्मटे, छापथोक	नभएको	भएको
६	ज्वालामुखी ६	साँधभञ्ज्याङ, देउराली, हुलाकभञ्ज्याङ, चुलीडाँडा, काउले, सालवास	नभएको	भएको
७	ज्वालामुखी ७	धारापानी, तल्लोरामपुर, ठुलोचौतारा, देउराली, चैनपुरवेसी, जोखेडाँडा	नभएको	भएको

श्रोत :समुह छलफल,२०७६

२.५ बिद्यालयको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

जिल्ला शिक्षा कार्यालय धादिङको २०७६ को तथ्यांक अनुसार यस गा.पा.मा रहेका ४१ वटा सामुदायिक बिद्यालयहरु,२ वटा क्याम्पसहरुमध्ये सबै विद्यालय र क्याम्पसहरुमा शौचालयको सुविधा छ र खानेपानकि समुचित ब्यवस्थापन नभएका कारण केही विद्यालयका शौचालयहरुको अवस्था नाजुक देखिन्छ । त्यस्तै विद्यालयमा खानेपानी तथा शौचालयको उचित प्रयोग तथा ब्यवस्थापनलाई ध्यान नदिदा अधिकांश विद्यालयहरुको भौतिक तथा ब्यवस्थापन अवस्थामा सुधार गर्नु पर्ने दखिन्छ ।

तालिका नं ९ :विद्यालयहरुको विवरण

क्र.स.	विवरण	विद्यालय संख्या	विद्यार्थीहरुको संख्या			खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्था	
			छात्र	छात्रा	जम्मा	राम्रो भएका विद्यालय संख्या	सुधार गर्नुपर्ने विद्यालय संख्या
१	मा.वि.	१४	५६७	५९८	११६५	१२	२
२	आ.वि	२७	२४४५	२४२४	४८६९	९	१८
३	क्याम्पस	१				१	०
जम्मा			३०१२	३०२२	६०३४	२२	२०

श्रोत: बिद्यालय सर्वेक्षण,२०७५

तालिका नं १० :विद्यालयहरुमा खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था

मुख्य क्षेत्र	सूचकहरु	वर्तमान अवस्था	प्रतिशत	कैफियत
१. विद्यालयमा सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था	शौचालय भएका विद्यालय	४१	१००	
	शौचालयहरुको ब्यवस्थित रुपमा प्रयोग भएका विद्यालय	१२	२९.२७	
	छात्रा शौचालयको सुविधा भएका विद्यालय -प्यान)	२१	५१.२२	
	फरक क्षमता भएका विधार्थीका लागि शौचालयको सुविधा	७	१७.०७	
	छात्रा शौचालयमा स्यानीटरी प्याड फाल्न मिल्ने ब्यवस्था	७	१७.०७	
	शौचालयमा पानीको उपलब्धता भएका विद्यालय	१२	२९.२७	
	समुह हात धुने सुविधा भएका	१	२.४३	
२. विद्यालयमा खानेपानीको अवस्था	खानेपानीको सुविधा भएका विद्यालय	४१	१००	
	खानेपानीको भण्डारण सुविधा भएका विद्यालय	१२	२९.२७	
	खानेपानीको शुद्धिकरण गरी प्रयोग गर्ने विद्यालय	१२	२९.२७	
३. विद्यालयहरुको ठोस तथा तरल फोहर ब्यवस्थापन तथा वातावरणिय सरसफाई	कक्षा कोठाको नियमित सरसफाई गर्ने गरेका	४१	१००	
	ठोस तथा तरल फोहरको उचित संकलन तथा ब्यवस्थापन भएका	०	०	
	विद्यालयको हाता सफा रहेको	४१	१००	
४. विद्यालयहरुको खानेपानी तथा सरसफाई सुविधा ब्यवस्थापन संयन्त्र	बाल क्लव गठन भएका विद्यालय	२१	५१.२२	
	सरसफाइ तथा स्वच्छता फोकल ब्यक्ति भएका	०	०	
	सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्ययोजना निर्माण	०	०	
	सरसफाई सुधार योजना SIP मा समावेस	३८	९२.६८	
	खानेपानी तथा सरसफाई मर्मत संभार कोष स्थापना	०	०	
	सरसफाइ सम्बन्धि आचार संहिता बनाई लागु गरेका	०	०	
	महिनावारी सरसफाई बारेमा छात्राहरुलाई जानकारी	२१	५१.२२	
	सरसफाइ तथा साबुनपानीले हात धुने बारे विद्यार्थीलाई जानकारी	३८	९२.६८	

श्रोत : विद्यालय वास सर्भेक्षण,२०७५

२.६. स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

तालिका नं ११: स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी,सरसफाइ अवस्था

मुख्य क्षेत्र	सूचकहरु	वर्तमान अवस्था	प्रतिशत	कैफियत
१.स्वास्थ्य संस्थामा चर्पी संख्या तथा सरसफाइ अवस्था	संस्थामा शौचालय भएका	७	१००	
	महिलाहरुका लागि छुट्टै शौचालय भएको	३	४२.८५	
	पानी जडान भई नियमित पानी उपलब्धता रहेका शौचालय (प्यान)	३	४२.८५	
	नियमित प्रयोगमा रहेका शौचालय (प्यान)	७	१००	
	सफा तथा व्यवस्थीत रहेका शौचालय (प्यान)	५	७१.४२	
२. प्रसुति कक्षमा छुट्टै शौचालय तथा सरसफाइ अवस्था	स्वास्थ्य संस्थामा प्रस्सुति सेवा तथा सुविधा भएको	७	१००	
	प्रसुति कक्षमा एटेच्ड शौचालय सुविधा भएको	४	५७.१४	
	प्रसुति कक्षको शौचालयमा पानी जडान तथा निमित उपलब्धता भएको	४	५७.१४	
	प्रसुति कक्षमा साबुन पानीले हात धुने सुबिधा भएको	४	५७.१४	
३. साबुन पानीले हात धुने सुविधाको व्यवस्था	शौचालय नजिक वा परिसरमा हातधुने निश्चित स्थानमा पक्की संरचना भएका	५	७१.४२	
	हातधुने स्थानमा साबुन पानीको व्यवस्था भएका (अस्थायि)	५	७१.४२	
४. संस्थामा खानेपानीको अवस्था	संस्था हाता भित्र खानेपानीको ब्यवस्था भएका	४	५७.१४	
	खानेपानीको भण्डारण ब्यवस्था भएका	४	५७.१४	
	खानेपानीको शुद्धिकरणको सुविधा भएका	७	१००	
५. स्वास्थ्य संस्था जन्य फोहर ब्यवस्थापन (वातावरणिय सरसफाइ)	वार्डहरुमा फोहरको प्रकृति अनुसार सेग्रिगेसन गर्ने गरिएको	४	५७.१४	
	संकलित फोहरको निर्मलीकरण गरि विर्सजन गरिएको	४	५७.१४	
	संकलित फोहको विशर्जन गर्ने विधि (जलाउने)	७	१००	
	फोहर जलाउन वा ब्यवस्थापनका लागि सुरीक्षत पिट तथा इन्सीनेटरको ब्यवस्था रहेको छ ।	५	७१.४२	
	प्लासान्टा पिटको ब्यवस्था भएको छ	६	८५.७१	
६. ब्यवस्थापन तथा संस्थागत विवरण	फोकल शाखा तथा कर्मचारी तोकिएको	७	१००	
	खानेपानी तथा सरसफाइ सुधार कार्य योजना रहेको	४	५७.१४	
	सरसफाइ कार्यक्रम तथा अभियान संचालन	४	५७.१४	

श्रोतः वास सर्भेक्षण,२०७६

२.७ गाउँपालिका स्थित सरसकारी, गैर सरकारी कार्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सरसफाइको अवस्था :

यस गाउँपालिकामा रहेका सरकारी, गैर सरकारी कार्यालय, स्वास्थ्य केन्द्रहरु मध्ये सबैमा शौचालय र खानेपानी सुविधा उपलब्ध रहेको देखिन्छ । तर यी सार्वजनिक संस्था, कार्यालयहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री सुविधाहरु र सरसफाइ ब्यवस्थापन पक्ष कमजोर देखिएको छ साथै अधिकांस सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्था तथा विद्यालयका शौचालयहरु बालमैत्री रहको पाईदैन ।

तालिका १२ :सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरुको खानेपानी र सरसफाइको अवस्था

कार्यालय तथा संस्थाहरु	वाटरशील शौचालय भएका जम्मा कार्यालय		खानेपानी आपुर्तीको अवस्था राम्रो भएका		साबुनपानीले हातधुने ब्यवस्था भएका	
	भएका	नभएका	भएका	नभएका	भएका	नभएका
गाउँपालिका स्थित सरकारी कार्यालय						
गाउँपालिका स्थित गैर सरकारी कार्यालय						
वडा कार्यालयहरु	४	३	४	३	०	०

स्वास्थ्य संस्थाहरु	७	०	७	०	७	०
प्रहरी चौकी	२	०	२	०	२	०
हुलाक कार्यालय	२	०	०	०	०	०
बैक, वित्तिय संस्था र सहकारी	१८	०	१२	६	०	०

श्रोत :समुह छलफल तथा अवलोकन

२.८. खानेपानी तथा सरसफाइ सामग्रीको बजारको स्थितीः

ज्वालामुखी गाउँपालिकाका बिभिन्न स्थानमा रहेका बजारमा केहि मात्रामा हार्डवेयर पसल र सप्लायर्सहरु संचालनमा रहेको पाईन्छ । साथै यस गाउँपालिकामा आवश्यकता अनुसार निर्माण सामग्रीहरुको आपूर्ती जिल्लामा रहेका विद्यमान सप्लायर्सहरुले आपूर्ती गर्दै आईरहेका छन् । त्यस्तै गाउँपालिकाका ग्रामीण क्षेत्रका स-साना बजार क्षेत्रमा रहेका सप्लायर्सहरुले पनि खानेपानी र सरसफाइसंग सम्बन्धित निर्माण सामग्री आपूर्ति गर्न सक्ने अवस्था रहेको छ । त्यसै गरी ठूलो परिमाणमा सामग्रीहरु खरीद गर्नु परेमा यस जिल्लाको नजिकको बजार क्षेत्र धादिङबेशी तथा काठमाण्डौं र नारायणगढ जस्ता ठूला बजारहरुबाट सजिलै आपूर्ती गर्न सक्ने स्थिति रहेकोछ ।

२.९गाउँपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा सम्वद्ध निकायहरु :

यस गाउँपालिकामा रहेका सरकारी निकायहरु खानेपानी तथा सरसफाइ शाखा, गाउँपालिका र वडाहरुबाट खानेपानी र सरसफाइको कार्य हुँदै आएको छ भने शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई र जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयबाट स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामूलक क्रियाकलाप लगायत संस्थागत स्तरमा भौतिक सुविधा निर्माण हुँदै आएको छ । त्यसै गरी सरसफाइका क्षेत्रमा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी,शान्ति नेपाल लगायत जिल्लास्तरमा दर्ता भएका गैरसरकारी संघसंस्थाहरु यस क्षेत्रमा क्रियाशील रहेका छन् भने गाउँपालिका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संघ र अन्य सरोकारवाला निकायहरु खानेपानी, सरसफाइ र पानी सुरक्षा योजना कार्यान्वयनको लागि क्रियाशील रहेका छन् । त्यसै गरी अन्य राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका गैरसरकारी निकायहरुमा बेलायत अन्तराष्ट्रिय नियोग,अक्सफाम नेपाल,पिपुल इन निड, फेज नेपाल, जस्ता निकायहरुले आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउदै आएका छन् ।

सरकारी कार्यालयहरु	गैरसरकारी कार्यालयहरु
• गाँऊपालिका, वडा कार्यालयहरु, • शिक्षा र स्वास्थ्य शाखाहरु, • खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय, • विद्यालयहरु • स्वास्थ्य संस्थाहरु	• डिएफआइडि, अक्सफार्म नेपाल,केअर नेपाल,शान्ति नेपाल,पिपुलइन निड,फेज नेपाल, जेड्स नेपाल, एकिकृत सामुदायिक विकास अभियान, फोकस नेपाल, प्रयाश नेपाल, सिड्स धादिङ • सहकारी संस्था, खानेपानी उपभोक्ता समुह, सामुदायिक वन समुह आदि • क्लवहरु, महिला तथा आमा समुहहरु

खण्ड ३ : गाउँपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या/चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु,

३.१ गाउँपालिकाको सरसफाइ रणनीतिक योजनाको समीक्षा

जिल्ला खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले यस जिल्लालाई वि.स. २०७४ भित्रै खुला दिसामुक्त जिल्ला घोषणा गर्ने लक्ष्य तय गरी जिल्लाको सरसफाइ रणनीतिक योजना (२०७०-२०७४) तयार पारिएको थियो । उक्त रणनीतिक योजनाको लक्ष्य र उद्देश्य अनुसार खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा कार्यरत सम्पूर्ण निकाय, संचारकर्मी लगायतका संघसंस्था र कार्यालयहरुको महत्वपूर्ण योगदान स्वरुप जिल्लालाई वि.सं. २०७५ मा ६४ औं खुला दिशामुक्त जिल्लाको रुपमा रणनीतिक योजनाले तोकेको लक्ष्य र मिति भन्दा केहि ढिलाइ हुन गए पनि खुला दिसामुक्त जिल्लाको रुपमा घोषणा गरीएको थियो ।

क) उपलब्धि

सर्बपक्षीय सहभागितामा र जवाफदेहितामा संचालित अभियानले जिल्लाको समग्र सामाजिक विकास प्रकृया र मानवीय सोचमा ठोसरुपको प्रभाव छाडेको छ ।

- गाउँपालिकाका सबै वडा खुला दिशा मुक्त क्षेत्रका रुपमा घोषणा भएका छन् ।
- अधिकांश घरधुरीमा आधारभूत सरसफाइको पँहुच पुगेको छ ।
- सतप्रतिशत शैक्षिक, स्वास्थ्यसंस्था तथा कार्यालयमा चर्पीको उलब्धता भएको छ ।
- गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका मुख्य बजार क्षेत्रहरुमा सार्बजनिक शौचालयको निर्माण एवं उचित प्रयोग तथा व्यवस्थापनको लागि पहल भएको छ ।
- गाउँपालिकाका सबै क्षेत्र तथा वस्तीहरुमा सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आत्ममहसुसीकरण तथा चेतना अभिबृद्धि भएको छ ।
- गाउँपालिका/वडा स्तरमा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिहरु सक्रिय रहेका छन्।
- सबै सरकारी, गैरसरकारी तथा नागरीक समाजका बिचको विश्वासमा बृद्धि, घनिभूत सहकार्य र योजनाबद्ध अभ्यासको सफल कार्यान्वयन भएको ।
- यस सरसफाइ अभियानमा आन्तरिक श्रोतको विकास, पहिचान, समुचित परिचालन तथा आत्म निर्भरताको सोचमा विकास भएको ।

३.२ ज्वालामुखी गाउँपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या/चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु,

ज्वालामुखी गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या, चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु यस प्रकार रहेका छन् ।

तालिका नं १३: खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या/चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु,

१.गाउँपालिका स्तरिय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत विकास	
समस्या तथा चुनौतीहरु	**सम्भावना तथा अवसरहरु**
• स्थानीय स्तरमा खानेपानी तथा सरसफाइका क्रियाकलापहरुको संचालन तथा समन्वयका लागि मानव संसाधनको कमी रहेको छ • आर्थिक स्रोत साधनको प्रभावकारी संचालन तथा व्यवस्थापनको लागि एकीकृत कार्य योजना हुन सकेको छैन । • खुला दिसामुक्त गाविस घोषणा पछि केही वडा तथा समन्वय समितिहरु निस्कृय रहेका छन् । • सहयोगि संस्थाहरुको निरन्तरता तथा प्राविधिक सहयोग	• गाउँपालिका र वडास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको पुनर्गठन गरी पूर्ण सरसफाइमा क्षमता विकास तथा परिचालन, • जिल्ला तथा गाउँपालिका स्तरीय सवै निकायहरु सकारात्मक र प्रतिबद्ध रहनु • जिल्लाको पूर्ण सरसफाइ अभियानमा सबै सरोकारवालाहरुको प्रतिबद्धता रहनु, • गाउँसभावाट गाउँपालिकालाई सन् २०२३ भित्र पूर्ण सरसफाई उन्मुख गाउँपालिका बनाउने नीतिगत निर्णय

नहुनु	भई सफा र स्वच्छ गाउँ घोषणाको कार्यक्रम अगाडि वढिरहेको ।
२. संस्थागत स्तरमा खानेपानी तथा सरसफाइ प्रबर्द्धन **क. शैक्षिक संस्थाहरु**	
• विद्यालयहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाहरुको कमजोर व्यवस्थापन रहुनु, • सबै विद्यालयहरुमा बाल, लैगिंक तथा अपांगतामैत्री शौचालय नहुनु । • विद्यालयहरुमा जोखीमपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हातधुने व्यवस्था तथा आनीबानीमा परिवर्तनको विकास नभएको,	• स्थानीय स्तरको सरसफाइ प्रबर्द्धनमा नेतृत्व विद्यालयहरुले लिनु, • विद्यालय तहमा व्यवस्थापन समिति, शिक्षक विद्यार्थी, बालक्लव, सरसफाइ संयन्त्र निर्माण हुनु, • खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी भौतिक सुविधा रहेकाले व्यवस्थापनमा मात्र ध्यान दिनु पर्ने, • वडास्तरमा रहेका विद्यालयहरुमा सरसफाई र स्वच्छता कार्यक्रम संचालनका लागि संयोजन समिति गठन भएको ।
ख सरकारी, गैसस र स्वास्थ्य संस्थाहरु	
• केही कार्यालयहरुमा खानेपानी तथा सरसफाइ व्यवस्था नहुनु तथा भएकामा पनि उचित व्यवस्थापन नहुनु, • सरसफाइ प्रबर्द्धन तथा व्यवस्थापनमा खासै चासो तथा अपनत्वभाव नहुनु, अरुलाई जिम्मेवार मान्ने प्रवृति,	• कार्यालयलाई वातावरण मैत्री र हरियाली बनाउने सन्दर्भमा वातावरण मैत्री स्थानीय शासन प्रारुप लगायतका विभिन्न नीति तथा निर्देशिका जारी हुनु । • जिल्लालाई पूर्ण सरसफाइ युक्त जिल्लाको रुपमा विकास गर्नको लागि कार्यालहरुबाट नमूनाको रुपमा पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्यक्रमहरुको शुरुवात भएको,
३. व्यक्तिगत, घरायसी, वातावरणीय सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	
• अति विपन्न तथा परम्परावादि सोच भएका समुदायहरुमा सरसफाइ सम्बन्धी न्यून चेतनास्तर हुनु, शौचालयको स्वथ्यकर प्रयोगमा समस्या रहनु, • आनीबानी परिवर्तनका लागि सहज हुने सरसफाइका थप सुविधाहरु नहुनु जस्तै हात धुने स्थान नभएको, चर्पीमा प्रयोग गर्नका लागि चप्पल नहुनु, सरसफाईको लागि ब्रस तथा सामग्रीहरु उपलव्ध नहुनु । • खानेपानीको अभाव हुनु, खानेपानी सुरक्षित भए नभएको परीक्षण गरी पानी शुद्धिकरणका विधिहरु अपनाउने बारे ज्ञान नहुनु । • ठोस तथा तरल फोहोरको उचित व्यवस्थापन नहुनु,	• ९६ प्रतिशत घरमा शौचालयहरु भएकाले यसको स्वथ्यकर प्रयोगमा तथा प्रबर्द्धनमा स्थानीय स्तरका संयन्त्र परिचालन गर्न सकिने, • विद्यालयहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको प्रबर्द्धनगरी विद्यालयहरुलाई परिचालन गर्न सकिने, • साविकका गाविस खुलादिसा मुक्त अभियानमा सक्रिय स्थानीय स्तरको समूह संजालहरुको परिचालन गर्न सकिने, • स्थानीय स्तरमा संचालन गरीने तालिमहरु मार्फत सचेतना जगाउन सकिने, • प्रचारप्रसारात्मक क्रियाकलापका माध्यमबाट गाउँपालिका भर पूर्ण सरसफाइका लागि अघि बढ्ने सकिने, • साविकको गा.वि.स.को वडा स्तरमा रहेको स्वस्थ आमा समुह मार्फत सचेतनाका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न सकिने ।
४. सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयोजनाहरुको दिगोपना, तथा सुरक्षा योजना	
• पानीको स्रोत सुक्नु तथा श्रोत संरक्षण नहुनु, • सम्पन्न आयोजनाहरुमा पानीको कमी तथा कमजोर व्यवस्थापन हुनु, • खानेपानी उपभोक्ता समिति सक्रिय नहुनु • महंगो प्रविधिको खानेपानी आयोजना • वजेटको अप्रयाप्तता • प्राकृतिक प्रकोपका कारण खानेपानी आयोजना क्षतीग्रस्त हुनु • पानीको नियमित रुपमा गुणस्तर परीक्षण नहुनु,	• खानेपानी आयोजना निर्माण तथा मर्मत सुधारमा स्थानीय निकायहरु लगायत धेरै निकायहरु कार्यरत रहेका, वाह्य दातृ निकायहरुको रुची, • पम्पिङ्ग सिष्टम, बर्षाको पानी संकलन जस्ता बैकल्पीक विधिहरुको सफल परीक्षण भएको, • पानी सुरक्षा योजना, सुचारुपना सुधार जस्ता कार्यक्रमहरु संचालनमा रहेका, • श्रोत संरक्षण, वृक्षारोपण अभियानहरु संचालन भएका, • खानेपानीको गुणस्तर निगरानीको लागि जिल्लामा प्रयोगशाला स्थापना तथा संचालन ।
५. बजार क्षेत्र तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा सरसफाइ प्रबर्द्धन, र सरसफाइ बजारीकरण	
• अव्यवस्थित वस्ती तथा फाहोर व्यवस्थापनमा चासो नरहेको,	• स्थानीय सरकारको प्रमुख चासोको बिषयको रुपमा रहेको

• खानेपानीको पाईपहरुको अव्यस्थित स्थिति, ढल निकास नभएको, • गाउँपालिकाका मुख्य बजार स्थित सार्वजनिक शौचालयहरुमा पानीको व्यवस्थापन नहुनु, • गाउँपालिका केन्द्र तथा सडक क्षेत्रमा विभिन्न प्रयोजनका लागि आउने कामदार र यात्रुहरुले जथाभाबी दिसापिसाब र फोहोर गर्ने गरेको, • स्थानीय स्तरमा सरसफाइ सम्बन्धी निर्माण सामाग्रीहरुको सहज उपलब्धता नहुनु,	• गाउँपालिका तहदेखि वडातहसम्म सरसफाइ तथा स्वच्छताको कार्यक्रम सञ्चालन भै रहेको, • गाउँपालिकाले ठोस फोहरहरुको संकलन तथा व्यवस्थापन गर्ने गरेको, • सरोकारवाला निकायहरुको सकरात्मक पहल र प्रतिवद्धता रहेको, • बजार ब्यबस्थापन समिति गठन र परिचालन
६. जलवायू परिवर्तन तथा जोखीम न्यूनीकरण	
• भूक्षय तथा पहिरोका कारण गा.पा.का प्रायः सबै क्षेत्र प्रभावित हुने गरेका र अधिकांश खानेपानी आयोजनाहरु प्रभावित हुने गरेको, • जलवायु परिवर्तनका कारण हुने भू-क्षय, पहिरो, बाढीको प्रकोप र खडेरी आदिका कारण मुहानहरु सुक्ने समस्या देखिएको,	• जिल्ला तथा गाउँपालिका तहमा दैवी प्रकोप नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनको लागि संयन्त्र विकास भएको, • प्रकोप संभावित क्षेत्रहरुको नक्शांकन तथा व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्न सकिने, • जलवायु परिवर्तनको कारण हुने जोखीम न्यूनीकरण कार्यक्रमका लागि वजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न सकिने,
७. आनिवानी परिवर्तन, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी	
• लैंगिक सहभागिता वृद्धि भएता पनि सक्रिय सहभागिता नहुनु • नेतृत्व तहमा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण न्यून हुनु • आनिबानी परिवर्तन गराउने खालका सरसफाइका सुविधा तथा भौतिक संरचनाहरु र सूचना सामग्रीको कमी हुनु • प्रयोगकर्तामैत्री (बाल, लैंगिक, अपांगता) शौचालय न्यून मात्रामा रहनु तथा गाउँपालिका कार्यालयमा अपांगतामैत्री शौचालय नहुनु • सरसफाई सम्वन्धी पुरानो संस्कार र सोच विद्यमान भएको । सरसफाइ महिलाको मात्र जिम्मेवारी भएको भन्ने सोच रहेको ।	• स्थानीय गै.स.स.को समन्वय तथा सहकार्यमा सामाजिक परिचालक, महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका, विद्यार्थीहरु, महिला समूह तथा सहकारी आदि परिचालन गरी आनीबानी परिवर्तन गर्न सकिने , • लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा स्थानीय स्तरमा नीतिगत व्यवस्था तथा कार्यान्वयन गर्न सकिने, • प्रतिबद्ध तथा सकारात्मक सोच भएका राजनीतिक दल, सरकारी तथा गैर सरकारी निकाय, नागरीक समाज

खण्ड ४ :रणनीतिक योजनाको परिचय

१.परिचय

नेपाल सरकारको सरसफाइ गुरुयोजना, २०६८ को अबधारणा अनुसार यस गाउँपालिका अन्तरगतका साबिकका ४ गा.बि.स.हरु मैदी, ढोला, चैनपुर र खरी "खुला दिशा मुक्त क्षेत्र" घोषणा भइसकेका छन् । साबिकका गा.बि.स.हरुको नेतृत्व र शान्ति नेपाल तथा अन्य संघसंस्थाहरुको सहजीकरण तथा सहयोग र समुदाय, विद्यालय तथा स्थानीय सरोकारवालाहरुको सकृय सहभागितामा यी गा.वि.स.हरु जिल्लाका अन्य गा.वि.स.हरु भन्दा अगाडि नै "खुला दिशा मुक्त क्षेत्र" घोषणा गरिएका हुन् ।गा.वि.स.स्तरमा "खुला दिशा मुक्त क्षेत्र" घोषणा पछि देश संघिय संरचनामा गई स्थानीय तहको पुनः संरचना भयो । जस अनुसार साबिकका ४ गा.वि.स.हरु ज्वालामुखी गाउँपालिकाका ७ वटा वडाहरुमा रुपान्तरित भए । यसै अनुसार प्रशासन तथा बिकासका प्रकृयाहरु संचालन भएका छन् । स्थानीय तहको पुनः संरचना अनुसार नै खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता कार्यक्रमको मूल उद्देश्य तथा नीति अनुसार सो कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउन आबश्यक छ ।

पूर्ण सरसफाई निर्देशिका,२०७३ ले सन २०३० सम्म "पूर्ण सरसफाई उन्मुख क्षेत्र" घोषणा गर्ने लक्ष्य लिएको छ । यस लक्ष्य अनुसार "खुला दिशा मुक्त क्षेत्र" घोषणा पछि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रमको योजना निर्माण गरी चरणबद्ध तरिकाबाट संचालन गर्न आबश्यक छ । यसै आबश्यकतालाई मध्यनजर गरी आगामि ५ बर्षका लागि ज्वालामुखी गाउँपालिकाको "खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता रणनीतिक योजना, २०७६ तयार गरिएको हो ।

२. योजना तर्जुमाका प्रकृयाहरु

रणनीतिक योजना तयारीका लागि निम्न अनुसारको प्रकृयाहरु अपनाइएको थियो :

क. योजना निर्माण प्रकृयाका लागि अबधारणा तयार गरी ज्वालामूखी गाउँपालिका तथा शान्ति नेपाल बीच प्रकृया तथा भूमिका बारे सहमति

ख. ज्वालामूखी गाउँपालिका भरि सरसफाइ तथा खानेपानीको अबस्था बारे आधारभूत सर्बेक्षण तथा तथ्यांक विश्लेषण

ग. ज्वालामूखी गाउँपालिका स्तरीय रणनीतिक योजना निर्माण गोष्ठी

घ. पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना निर्माणका लागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतको संयोजकत्वमा एक कार्यदल गठन

ङ. कार्यदलद्धारा चरणबद्ध छलफल तथा सबै सरोकारवालाहरुको राय समेत लिई रणनीतिक योजनाको मस्यौदा निर्माण

च. उक्त मस्यौदा योजना ज्वालामूखी गाउँकार्यपालिकाद्धारा कार्यान्वयनका लागि पारित

४.रणनीतिक कार्ययोजनाको महत्व तथा औचित्य

ज्वालामुखी गाउँपालिका खुलादिसामुक्तको अवस्थाको दिगोपना कायम गर्दै विद्यमान सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रबर्द्धन क्षेत्रमा देखिएका समस्या चुनौतीहरुको समन्वयात्मक तथा योजनाबद्ध तरिकाले सम्बोधन गरी ज्वालामुखी गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्रका रुपमा विकास गर्न यो पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना,२०७६ प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

५.रणनीतिक योजनाको परिकल्पना,लक्ष्य र उद्देश्यहरु

४.१ परिकल्पना :

"सफा एवं सुरक्षित पानी ,सरसफाइ र स्वच्छताको अभिबृद्धि
पुर्ण सरसफाइयुक्त ज्वालामूखी हाम्रो समृद्धि ।"

४.२ लक्ष्य :

सन २०२३ अर्थात् बि.सं.२०८० सम्म सुरक्षित खानेपानी तथा सुधारिएको सरसफाइ अवस्था हासिल गर्ने ।

४.३ उद्देश्य :

संभाग क्षेत्रहरु	उद्देश्यहरु
१. सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयोजनाहरुको दिगोपना, तथा सुरक्षा	गाउँपालिका क्षेत्रमा निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाहरुको सुधार विस्तार तथा नियमित मर्मत सम्भार गर्दै खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरि गाउँपालिकावासी सबै जनसंख्यालाई सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच वृद्धि भएको हुनेछ ।
२. पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन	सहभागितात्मक पद्धतिको माध्यमबाट वडा, समुदाय तथा गाउँपालिका क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा अपनत्वभावको विकास भई पूर्ण सरसफाइयुक्त घर, समुदाय, वडा तथा गाउँपालिकाको विकास भएको हुनेछ।
३.संस्थागत (विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	समन्वयात्मक तथा एकीकृत कार्य पद्धती अपनाई विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको सुधार गरि पूर्ण सरसफाइको नमूना स्थलको रुपमा विकास भएको हुनेछ ।
४. जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण तथा विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा	पानीका मूलहरुको संरक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कनद्वारा भौतिक निर्माणलाई व्यवस्थित गर्दै जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ । साथै विपद्मा प्रभावकारी खानेपानी तथा सरसफाई सेवाका लागि व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
५. संस्थागत तथा क्षमता विकास	गाउँपालिका र वडास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत विकास भइ पूर्ण सरसफाइ क्षेत्रमा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

खण्ड ५ :संभाग अनुसार रणनीति, नतिजा तालिका र क्रियाकलापहरु

संभाग १:सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयोजनाहरुको दिगोपना तथा सुरक्षा योजना

क.उद्देश्य : निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाहरुको सूचारुपना सुधार तथा उत्थानशिल संरचना सहित नयाँ योजना निर्माण गरि शतप्रतिशत घरधुरीमा समतामुलक रुपमा सुरक्षित खानेपानीको पहुँच बृद्धि गरी पुऱ्याउने ।

नतिजा १.१: खानेपानी आपुर्तिको पहुंच सत प्रतिसत घरधुरीमा भएको हुनेछ ।

नतिजा १.२: निर्माण भएका आयोजनाहरुमा मर्मत सम्भार तथा उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

नतिजा १.३ निर्माण भएका आयोजनाहरुमा खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरि गुणस्तर सुधार गरिने छ ।

ख. रणनीति :

- खानेपानी क्षेत्रको योजना तर्जुमा तथा यसको कार्यान्वयनमा स्थानीय तहको नेतृत्वमा संचालन गर्ने ।
- खानेपानी आयोजनाहरुको निर्माण गर्दा जोखीमको न्यून प्रभाव हुने गरी वातावरणमैत्री बनाउने ।
- खानेपानी आयोजनाको लगत राख्ने र समितिलाई अनिवार्य दर्ता एवं नविकरणको प्रक्रियामा ल्याउने ।
- निर्माण भएका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरुको व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि गरी जिम्मेवार बनाउने नीति अवलम्बन गर्ने ।
- खानेपानी आयोजनाको पहुँच एवं सेवा विस्तारका लागि एक घर एक धाराको निर्माण अनिवार्य गराउने ।
- खानेपानीको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि पानी परिक्षण विधिलाई अनिवार्य बनाउने ।
- खानेपानी आयोजनाको सुचारुपना र दिगोपनाका लागि उपभोक्ता समितिलाई जिम्मेवार बनाउने,
- खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरुमा खानेपानी मर्मत संभार कोष, मर्मत संभार कार्यकर्ताको व्यवस्था आदिको अनुगमन गरी खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गर्ने ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरुको मर्मत संभार तथा व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिका स्तरमा खानेपानी क्षेत्रका प्राविधिक र पलम्बरहरुको विकास तथा परिचालन गर्ने ।
- खानेपानी क्षेत्रमा एकरुपता कायम गर्दै क्षेत्रगत समन्वय तथा सहकार्यलाई विशेष जोड दिने ।
- समुदायमा हस्तान्तरण भईसकेका खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिहरुमा दीगोपनाको लागि आवश्यक स्रोत साधनहरुको व्यवस्था स्वयं उपभोक्ता समितिले गर्ने अनिवार्य व्यवस्था मिलाउने ।

ग.नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि र खानेपानी आयोजनाहरुको समुचित व्यवस्थापन संभागका अपेक्षित नतिजा र लक्ष्य तालिका यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं १४ : खानेपानी क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तथा तालिका

उद्देश्य तथा नतिजाहरु	सूचक	इकाइ	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (वर्षमा)					पुस्ट्याइका आधारहरु
				पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ	
उद्देश्य १ : सफा एवं सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि गरी शतप्रतिशत घरधुरीमा समतामुलक रुपमा सुरक्षित पानी पुऱ्याउने	खानेपानीमा आधारभुत पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत	६७	७०	७५	८०	८५	९०	
	राम्रोसंग सञ्चालनमा रहेका आयोजनाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	९.८	२०	३५	४५	५५	७०	
	सुरक्षित खानेपानीको पहुँच पुगेको जनसख्या	प्रतिशत	६७	७०	७५	८०	८५	९०	
१.१: खानेपानी **आपुर्तिको पहुंच** सत प्रतिशत घरधुरीमा भएको हुनेछ ।	निर्माण सम्पन्न आयोजना	संख्या	१०९	११५	१२५	१३५	१४५	१५७	
	एक घर एक धारा प्रणाली लागु भएका योजना	संख्या	२३	४०	५०	६०	७०	८०	
	राम्रोसंग सञ्चालनमा रहेका आयोजना	संख्या	८	१५	३०	४०	५०	६०	
	मुहान संरक्षण गरिएका आयोजना	संख्या	५६	७०	८५	९५	१२०	१५७	

नतिजा १.२: निर्माण भएका आयोजनाहरुमा **मर्मत सम्भार तथा उचित व्यवस्थापन** भएको हुनेछ ।	सक्रिय उपभोक्ता समिति भएका आयोजना	प्रतिशत	८१	८५	९०	९५	१००		
	आयोजनाहरुमा मर्मत सम्भार संयन्त्र (कार्य योजना, पानी शुल्क, कोष, कार्यकर्ता र औजार), स्थापित भएका	संख्या	१७	३०	४५	६०	८५	१५७	
नतिजा १.३ निर्माण भएका आयोजनाहरुमा खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरि गुणस्तर सुधार गरिने छ ।	खानेपानीको गुणस्तर परिक्षण गरेका आयोजना	प्रतिशत	२३	४०	५०	७५	९०	१००	
	खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएका योजना	प्रतिशत	२३	४०	५०	७५	९०	१००	
	पानी प्रशोधन प्रणाली लागु गरेका आयोजना संख्या	संख्या	०	०	१	३	५	१०	

श्रोतः खानेपानी तथा सरसफाइ सर्भेक्षण, २०७५

घ. मूख्य क्रियाकलापहरु

क्र.स.	क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहजीकरण
१	खानेपानी आयोजनाहरुमा उपभोक्ता समितिहरुको गठन पुनर्गठन	गा.पा. तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
२	उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास तालिम	गा.पा. तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
३	खानेपानी आयोजनाहरुको संस्थागत तथा सूचारुपना सुधार योजना तर्जुमा	गा.पा. तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
४	खानेपानी आयोजनाहरुको सुचारुपना तथा दिगोपनाका लागि पानी सुरक्षा योजना लागु गरी कार्यान्वयन गर्ने	गा.पा. र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
५	खानेपानी आयोजनाहरुको मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन	ज्वालामुखी गाउँपालिका	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
६	एक घर एक धारा जडान	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
७	गाउँपालिका भित्रका आयोजनाहरुको पानीको गुणस्तर जाँच	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
८	अव्यबस्थित मुख्य र वितरण लाइनको व्यबस्थापन गर्ने	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
९	समितिहरुलाई व्यवस्थापन सुधार सम्बन्धी तालिम	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१०	खानेपानी आयोजनाको व्यवस्थापन सुधारमा सहयोग	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
११	मर्मत संभार कार्यकर्ताहरुलाई तालिम	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१२	वडा तथा गाउँस्तरीय खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुको दर्ता तथा नविकरण	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१३	खानेपानी आयोजनाहरुको नियमित अनुगमन तथा निरिक्षण	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१४	राम्रो संचालनमा रहेका खानेपानी आयोजनाहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१५	उपभोक्ता समितिलाई तालिम सामग्री उपलब्ध	ज्वालामुखी गा.पा. र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु

१६	उपभोक्ता समितिहरुमा महिलाहरुको ३३ प्रतिशत सहभागिता सुनिश्चीत गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१७	आगामी दिनहरुमा संञ्चालीत हुने आयोजनाहरुको लेखाजोखा तथा कार्यान्वयन	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१८	खानेपानी आयोजनाहरुको लगत संकलन तथा निर्मित संरचनाहरुको जीर्णोद्धार	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
१९	वडा तथा गाउँपालिकामा सरसफाइ कोषको स्थापना, सुदृढिकरण, परिचालन	गा.पा	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
२०	पिउने पानीको सुरक्षित भण्डारण सम्वन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु
२१	पिउने पानीको सुरक्षित भण्डारणको अवस्थाको वारेमा नियमित स्थलगत अनुगमन गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु

संभाग २: पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन

क. उद्धेश्य :सहभागितात्मक पद्धतिको माध्यमबाट समुदाय तथा गाउँपालिका क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा अपनत्वभावको विकास भई पूर्ण सरसफाइयुक्त घर, समुदाय, वडा तथा गाउँपालिकाको विकास भएको हुनेछ ।

नतिजा १. सबै घरधुरीमा सुधारीयको शौचालयमा पहुँच भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
नतिजा २. व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी बानी व्यवहारको विकास भएको हुनेछ
नतिजा ३: घरायसी रुपमा पानीको शुद्धिकरण गरि सुरक्षित पानीको प्रयोग भएको हुनेछ ।
नतिजा ४. घरायसी फोहरको समुचित व्यवस्थापन भई सफा स्वच्छ घरआँगन निर्माण भएको हुनेछ
नतिजा ५. गाउँपालिका क्षेत्रको ठोस फोहरको समुचित व्यवस्थापन भई विभिन्न स्थानमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ
नतिजा: ६. वजार क्षेत्रमा सरसफाइ सामग्रीहरुको सहज आपूर्ती भएको हुनेछ

ख. रणनीति :

- स्थानीय तहको नेतृत्वमा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा जोड दिने ।
- सरसफाइको क्षेत्रमा कार्य गर्ने निकायहरु बीच समन्वय तथा सहकार्यमा सचेतनामुलक सहभागितात्मक अभियान संचालन गर्ने ।
- प्रत्येक वडाहरुमा पुर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्ययोजना निर्माण, सरसफाइ कोष स्थापना र सञ्चालन गर्ने,
- स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालन गर्ने,
- सूचना,शिक्षा तथा सञ्चार जस्ता व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धि क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरी आम सरोकारवालाहरुको परिचालन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा उत्सर्जीत तरल तथा ठोस फोहोर व्यवस्थापन, सार्वजनिक सौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापनमा सार्वजनिक नीजि साझेदारी पद्दति अपनाउने,
- तरल तथा ठोस फोहोरको घरायसी तहमा न्यून, कम तथा पुनः प्रयोगमा बिशेष जोड दिने
- अनुगमन तथा प्रमाणिकरण संयन्त्र लागि निर्देशिका तयार गरी सो बमोजिम गठन र परिचालन गर्ने
- सरससफाइका सामाग्रीहरुको ग्रामिण स्तरसम्म बजारीकरण गर्न निजि क्षेत्रको सहभागिता बढाउन जोड दिने तथा आवश्यक कार्यक्षेत्रहरुको पहिचान गरि कार्यन्वयन गर्ने ।
- बजारक्षेत्रबाट निस्कने ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थानको लागि स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइटको निर्माण गर्ने
- प्रोत्साहन, पुरस्कार र कदरको सिद्धान्तलाई नियमित गने ।

ग. नतिजा तथा लक्ष्य तालिका :

यस सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि र खानेपानी आयोजनाहरुको समुचित व्यवस्थापन संभाग अर्न्तगतका अपेक्षित नतिजा तथा नतिजा तालिका यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं १५ : पूर्ण सरसफाइ क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

नतिजाहरु	सूचकहरु	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य बर्ष					पुष्ट्याईका आधारहरु
				पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ	
उद्देश्य २: सहभागितात्मक पद्धतिको माध्यमबाट समुदाय तथा बजार क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा अपनत्वभावको विकास भई पूर्ण सरसफाइयुक्त घर, समुदाय, वडा तथा गाउँपालिकाको विकास भएको हुनेछ									अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण
	आधारभुत सरसफाइ पहुँच पुगेका घरधुरी	प्रतिशत	९७	१००					
	सुधारीएको सरसफाइ सुविधा पुगेका घरधुरीहरु	प्रतिशत	७८	८०	८५	९०	९५	१००	
	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख वडा	संख्या	०	१	३	५	६	७	
नतिजा १. सबैले सहजरुपमा सुरक्षित	स्तरोन्नती गर्नु पर्ने कच्ची चर्पीहरु	प्रतिशत	२३	१५	१०	०			

चर्पीको समुचित प्रयोग गरेका हुनेछन् ।	प्रयोगकर्तामैत्री चर्पी	प्रतिशत	०	२५	४०	६०	८०	१००	
	साझेदारीमा चर्पी प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	१३	१०	५	०			
	महिनावारी भएको अवस्थामा चर्पीको प्रयोग नगर्ने घरधुरी	प्रतिशत	०						
	चर्पीमा पानीको उपलब्धता	प्रतिशत	७२.३९	७५	८०	८५	९०	१००	
	चर्पीमा सरसफाइ सामग्रीको व्यवस्था भएका	प्रतिशत	३८.०३	५०	६०	७०	८०	९०	
	बच्चाको दिसा चर्पीमा फाल्ने अभ्यास भएका	प्रतिशत	०	२५	५०	१००			
नतिजा २. व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी बानी व्यवहारको विकास भएको हुनेछ	हात धुनका लागि निश्चित स्थान भएका	प्रतिशत	६३.५	७०	८०	९०	१००		
	हातधुने स्थानमा साबुन पानीको व्यवस्था	प्रतिशत	७८.२२	८०	९०	१००			
	जोखीमपूर्ण समयमा साबुन पानीले हातधुने (घरका सबै सदस्यहरु)	प्रतिशत	९३.३३	९५	१००				
नतिजा ३: घरायसी रुपमा पानीको शुद्धिकरण गरि सुरक्षित पानीको प्रयोग भएको हुनेछ ।	सुरक्षित मुहान, श्रोतको पानी खाने गरेको	प्रतिशत							
	पानी पिउने, खनाउने र राख्ने भाँडा सफा र छोपेर राख्ने गरेको	प्रतिशत	९४.१७	९६	९८	१००			
	खानेपानीको घरायसी रुपमा सधै शुद्धिकरण गर्ने गरेको	प्रतिशत	९१	९५	१००				
नतिजा ४. घरायसी फोहरको समुचित व्यवस्थापन भई सफा स्वच्छ घरआँगन निर्माण भएको हुनेछ	घरआँगन वरिपरि सरसफाइको अवस्था राम्रो भएका घर	प्रतिशत	९४.१७	९६	९८	१००			
	ठोस फोहोर वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन गरेको	प्रतिशत	७६.०७	८०	८५	९०	९५	१००	
	तरल फोहरलाई करेसाबारी वा अन्य सुरक्षित व्यवस्थापन गरेको	प्रतिशत	७७.३	९०	१००				
	सुधारिएको चुल्होको प्रयोग (धुवाँरहित, ग्याँस, वायोग्याँस,इलेक्टिक..)	प्रतिशत	७६.३८	८५	१००				
	भाडाकुँडा माझ्ने स्थानको व्यवस्था	प्रतिशत	८५	९०	९५	१००			
	भाडा सुकाउने सुरक्षित स्थानको व्यवस्था (चाङ)	प्रतिशत	८.५९	२५	४०	६०	८०	१००	
	पशुपंछीको लागि छुटै गोठ खोर भएका	प्रतिशत	८०	९०	१००				
	पशु मलमूत्रको उचित व्यवस्थापन	प्रतिशत	४०	५०	६०	७०	९०	१००	
नतिजा ५. बजार क्षेत्रको ठोस फोहरको समुचित व्यवस्थापन भई विभिन्न स्थानमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ	सार्वजनिक शौचालय	संख्या	०	३	५	७	१०	१५	
	बजार खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता विकास योजना निर्माण भएका वजार क्षेत्र	संख्या	०	१	२	४	६	८	
	ढल निकासको उचित व्यवस्थापन भएका बजार क्षेत्र	संख्या	०	१	२	३	४	५	
	घर र पसलवाट निस्कने ठोस तथा तरल फोहरको बर्गीकरण र सुरक्षित व्यवस्थापन	प्रतिशत	०	१०	२०	३०	४०	५०	
	वाटोघाटो, सार्वजनिक स्थल, चौतारो सफा भएका बजार	प्रतिशत	०	५	१०	१५	२०	२५	

	क्षेत्र								
	ल्याण्डफिल साइटको व्यस्थापन	संख्या	०	१	२	३	४	५	
नतिजाः ६. वजार क्षेत्रमा सरसफाइ सामग्रीहरुको सहज आपूर्ती भएको हुनेछ	खानेपानी तथा सरसफाइका सामग्रीहरु उपलब्ध हुने वजार क्षेत्र	संख्या	०	१	२	३	४	५	
	सरसफाइ सामग्री विक्री वितरक वा सप्लायर संख्या	संख्या	१३	१५	२०	२५	३०	३५	

११.पूर्ण सरसफाइयुक्त, घर, गाउँ, वडा, गाउँपालिकाका लागि क्रियाकलापहरु

क्र.स.	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	आधारभूत सर्वेक्षण तथा तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
२	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने (गापा र वडा तह)	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
३	वडा स्तरीय पुर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्य योजना निर्माण	वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
४	सरसफाइ आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन गराउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
५	पुर्ण सरसफाइ सम्बन्धी समुदाय तथा घर दैलो अभियान चलाउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
६	महिनावारी सरसफाइ,स्वच्छता सम्बन्धमा सचेतना जगाउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
७	घरायसी फोहोरमैलाको वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी प्राविधिक तालिम तथा सहयोग	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
८	पुर्ण सरसफाइ विकासमा प्राविधिक सहयोग	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
९	अति विपन्न तथा गरिव घरधुरीहरुलाई सहयोग	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१०	वजार खानेपानी तथा सरसफाइ, टोल सुधार समिति गठन तथा पुनर्गठन	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
११	बजार खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था विश्लेषण तथा कार्य योजना निर्माण	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१२	ठोस तथा तरल फोहरको सुरक्षित व्यवस्थापन (कम्पोष्ट प्लान्ट, ढलनिकाश, ल्याण्डफिल साइड...)	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१३	सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा सञ्चालन	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१४	ढल निकास तथा ल्याण्डफिल साइटको उचित ब्यवस्थान	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति

			नेपाल
१५	सरसफाइका सामग्रीहरुको उपलब्धताका लागि पसल तथा सप्लार्यसहरुसँग समन्वय तथा क्षमता विकास	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१६	बजार क्षेत्रमा खानेपानीको सहज आपूर्ती व्यवस्था मिलाउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१७	होर्डिङ्ग बोर्ड, भित्ते लेखन सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सम्बन्धी सामग्रीहरु तयार पार्ने र वितरण गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१८	टोल, वडा, गा.पा स्तरीय अनुगमन संयन्त्र परिचालन गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
१९	अन्तर वडा तथा गाउँपालिकामा अवलोकन भ्रमण गराउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु
२०	अनुगमन तथा प्रमाणीकरण	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल
२१	पूर्ण सरसफाइ युक्त घर, गाउँ वडा, नपा, घोषणा कार्यक्रम	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल

संभाग ३ : संस्थागत (विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन

क.उद्धेश्य : समन्वयात्मक तथा एकीकृत कार्य पद्धती अपनाई विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको सुधार गरि पूर्ण सरसफाइको नमूना स्थलको रुपमा विकास भएको हुनेछ ।

नतिजा १: विद्यालयहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएका तीन तारे नमुना विद्यालयहरुको विकास भएको हुनेछ ।

नतिजा २: स्वास्थ्य संस्थाहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

नतिजा ३: स्वास्थ्य सस्थाहरुको फोहरको उचित रुपमा संकलन, निर्मलिकरण तथा व्यवस्थापन प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।

रणनीति तथा कार्यनीति :

- विद्यालयको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था अनुगमन, सुधार तथा व्यवस्थापन गर्ने तिन तारे अवधारणा अवलम्बन गर्ने ।
- विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ अवस्थाको नियमित अनुगमन गरि विशेष प्राथमिकताका साथ सुधारका कार्यहरु गर्ने ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको अनुगमनका आधारमा प्रमाणिकरण गरि प्रोत्साहन गर्ने ।
- सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सकारात्मक बानी विकासका बाल केन्द्रीत तथा अनुकरणिय प्रयासहरुको थालनी गर्ने ।
- विद्यालयको अगुवाईमा सेवा क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन जस्ता पद्धती लागु गर्ने ।
- विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुरक्षित खानेपानी तथा सुधारीएको सरसफाइ सुबिधा निर्माण व्यवस्थापनमा विशेष जोड दिई अनुदान र कार्यमुल्याङ्कनसंग जोडिने छ ।
-

ग.तीन तारे नमुना विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाका नतिजा,सुचक र लक्ष्य तालिका

तालिका नं १६ : संस्थागत खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

सि.नं.	सूचकहरु	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (वर्षमा)					पुस्ट्याइका आधारहरु
				पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ	
उद्देश्य २:	**समन्वयात्मक तथा एकीकृत कार्य पद्धती अपनाई विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको सुधार गरि पूर्ण सरसफाइको नमूना स्थलको रुपमा विकास भएको हुनेछ ।**								
	राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिमका वास सुविधा भएका तथा तिन तारे सुचक पुरा भएका नमुना विद्यालय	संख्या	०	५	७	१५	२०	२५	
	दुई तारे सुचक पुरा गरेका विद्यालय	संख्या	१२	२०	२५	३०	४१		
	व्यवस्थित खानेपानी तथा सरसफाइ सुबिधा भएका नमुना स्वास्थ्य संस्था	संख्या	७१.४२	८५	१००				
	स्वास्थ्य संस्थाको फोहरको उचित संकलन, निर्मलीकरण र व्यवस्थापन गर्ने	प्रतिशत	५७.१४	६०	८०	९०	१००		
नतिजा १:	**विद्यालयहरुमा प्रयोगकर्ता मैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएका तीन तारे नमुना विद्यालयहरुको विकास भएको हुनेछ ।**								
	विद्यालयहरुमा नियमित खानेपानीको सुविधा भएको	प्रतिशत	५०	६०	८०	९०	१००		
	विद्यालयहरुमा खानेपानी भण्डारण सुविधा भएको (प्रति बिद्यार्थी १२ ली प्रति दिन)	प्रतिशत	२९.२७	३५	५०	७०	८०	१००	
	खानेपानीको सुद्धिकरण गरी प्रयोग गर्ने विद्यालय	प्रतिशत	२९.२७	४०	६०	८०	९०	१००	
	शौचालय भएका विद्यालय	प्रतिशत	१००						

सि.नं.	सूचकहरु	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (वर्षमा)					पुस्ट्याइका आधारहरु
				पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ	
	छात्र र छात्राका लागि चुकुलसहित अलग अलग सुधारीएका तथा पानी सहितको धारा भएको शौचालयको व्यवस्था भएका विद्यालय	प्रतिशत	५१.२२	६०	७०	८०	९०	१००	
	बाल, लैङ्गिक , अपाङ्गता र वातावरण मैत्री युरिनल सुविधा भएका विद्यालय	प्रतिशत	१७.०७	२०	३०	३५	४०	४५	
	सुरक्षित स्थानमा बाल, लैङ्गिक, अपाङ्गता र वातावरण मैत्री १:४० शौचालय र विद्यार्थिको अनुपातमा सुविधा सहित दिसा, पिसाबको सुरक्षित निकास तथा व्यवस्था गरिएको	प्रतिशत	५०	६०	६५	७०	७५	८०	
	सामुहिक हात धुने सुविधा (नियमित पानी तथा साबुनको व्यवस्था) भएका विद्यालय	प्रतिशत	२.४३	५	१०	१५	२०	२५	
	खानेपानी तथा सरसफाइ सयन्त्र विकास (समिति गठन, कार्य योजना र कोष स्थापना) भएका विद्यालय	प्रतिशत	०	१०	२०	३०	४०	५०	
	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समेतको विपत पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना तयार गरिएको र जोखिम नक्साङ्कन तयार गरीएको	प्रतिशत	०	१०	२०	३०	४०	५०	
	ठोस तथा फोहर संकलन तथा समुचित व्यवस्थापन भएका विद्यालय	प्रतिशत	०	१०	२०	३०	४०	५०	
नतिजा २:	**स्वास्थ्य संस्थाहरुमा प्रयोगकर्ता मैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा भई समुचित प्रयोग तथा ब्यवस्थापन भएको हुनेछ ।**								
	खानेपानीको नियमित आपूर्ती ब्यवस्था भएका	प्रतिशत	५७.१४	६०	७५	८०	९०	१००	
	प्रयोगकर्ता शौचालयको सुविधा भएका कार्यालय तथा संस्था	संख्या	४२.८५	५०	५५	६०	६५	७०	
	सावुन पानी सहितको हात धुने ब्यवस्था भएका	प्रतिशत	७१.४२	८०	८५	९०	१००		
नतिजा ३:	**स्वास्थ्य संथाहरुको फोहरको उचित रुपमा संकलन, निर्मलिकरण तथा ब्यवस्थापन प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।**								
	ठोस तथा तरल फोहरको उचित संकलन तथा ब्यवस्थापन भएका कार्यालय तथा संस्था	प्रतिशत	५७.१४	६०	८०	१००			
	फोहरको सेग्रिगेसन गर्ने गरीएको **स्वास्थ्य संस्था**	प्रतिशत	५७.१४	७०	८०	९०	१००		
	प्लासान्टा पिट भइ फोहर ब्यवस्थापन गर्ने **स्वास्थ्य संस्था**	प्रतिशत	८५.७१	९०	१००				
	फोहर जलाउन इन्सीनेटरको ब्यवस्था भएका **स्वास्थ्य संस्था**	प्रतिशत	७१.४२	८०	१००				
	संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता ब्यवस्थापन संयन्त्र भएका (फोकल ब्यक्ति, कार्ययोजना, शाखा, आचारसंहिता आदि)	प्रतिशत	१००						

घ.तीन तारे नमुना विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाका क्रियाकलाप

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी विवरण संकलन तथा विश्लेषण	विद्यालय /वडा कार्यालय	वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु
२	शिक्षक, बाल क्लब, अभिभावक संघ, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, सरसफाइ फोकल शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु
३	विद्यालय वास अवस्था सुधार सम्बन्धी कार्य योजना तर्जुमा	विद्यालय	गाउँपालिका/शिक्षा शाखा

४	प्रयोगकर्ता मैत्री (लैगिक, महिनावारी मैत्री, अपांगतामैत्री) शौचालय निर्माण, स्तरोन्नती, संचालन तथा व्यवस्थापन	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु
५	वालवालिकामैत्री सुविधायुक्त खानेपानी सुबिधा निर्माण, पानी भण्डारण तथा शुद्धिकरण सुबिधाको व्यवस्था	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु
६	सामूहीक हातधुने निश्चित स्थान निर्माण	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु
७	विद्यालय सरसफाइ कोष स्थापना, वृद्धि तथा सञ्चालन	विद्यालय	गाउँपालिका/शिक्षा शाखा
८	विद्यालयमा सरसफाइ तथा स्वाच्छता सम्बन्धी व्यवहारिक तालिम तथा कक्षा सञ्चालन	विद्यालय	गाउँपालिका/शिक्षा शाखा
९	पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरु सञ्चालन (ञ्याली, हाजिरी जवाफ, घरदैलो, गीत, नाच, नाटक इत्यादि.)	विद्यालय	वडा कार्यालय
१०	महिनावारी स्वच्छता व्यबस्थापन सम्बन्धी तालिम	विद्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा
११	सरसफाइ आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन	विद्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा
१२	साप्ताहिक तथा बार्षिक कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने	विद्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा
१३	अन्तर विद्यालय अवलोकन भ्रमण	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा
१४	विद्यालय वास समिति, बाल क्लबको संस्थागत विकास	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा
१५	विद्यालयको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको नियमित अनुगमन तथा प्रमाणिकरण गर्ने	वडा/गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु
१६	तारे सुचक पुरा गरेको नमुना विद्यालय घोषणा	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा
१७	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी विवरण संकलन तथा विश्लेषण	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा
१८	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अभिमुखीकरण एवं कार्ययोजना निर्माण	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा
१९	सुविधायुक्त खानेपानी सुबिधा निर्माण, पानी भण्डारण तथा शुद्धिकरण सुबिधाको व्यवस्था	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा
२०	सरसफाइ आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा
२१	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सुविधाहरुको निर्माण,मर्मत संम्भार एवं प्रयोग	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा
२२	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको नियमित अनुगमन तथा प्रमाणिकरण गर्ने	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा

संभाग ४: जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण र विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा

क.उद्धेश्य :

पानीका मूलहरुको संरक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कनद्वारा भौतिक निर्माणलाई व्यवस्थित गर्दै जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ । साथै विपद्मा प्रभावकारी खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाका लागि व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

नतिजा १: वन तथा भूसंरक्षण, पानीका मुलहरुको संरक्षण भौतिक निर्माणलाई व्यवस्थित गर्दै जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।

नतिजा २: संभावित विपद्लाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय स्तरको प्रतिकार्य योजना बनाई क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

ख. रणनीति तथा कार्यनीति :

- खानेपानीका श्रोतहरुको नक्साङ्कन गरि श्रोतहरु संरक्षण र पुर्नभरणमा बिशेष जोड दिने ।
- खानेपानीको बहुउपयोग योजना बनाई सोहि अनुसारका कार्यक्रम तथा योजनालाई प्राथामिकता दिने ।
- जलवायु परिवर्तन र जोखीम न्यूनीकरण बारेमा प्रचार प्रसारका साथै वृक्षारोपण र वनजंगलको संरक्षणमा जोड दिने ।
- खानेपानी आयोजनाहरुको निर्माण गर्दा जोखीमको न्यून प्रभाव हुने गरी वातावरणमैत्री बनाउने ।

ग.जलवायु परिवर्तन तथा जोखीम न्यूनीकरणका नतिजा, सुचक र लक्ष्य तालिका

तालिका नं १७ : जलवायु परिवर्तन एवं जोखिम न्यूनिकरणका नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

उद्देश्य तथा नतिजाहरु	सूचकहरु	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (वर्षमा)					पुस्ट्याइका आधारहरु
				पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ	
उद्देश्य ७ :पानीका मूलहरुको संरक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कनद्वारा भौतिक निर्माणलाई व्यवस्थित गर्दै जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ । साथै विपद्मा प्रभावकारी खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाका लागि व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।									
नतिजा १: वन तथा भूसंरक्षण, पानीका मुलहरुको संरक्षण भौतिक निर्माणलाई व्यवस्थित गर्दै जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।	स्थानीय जलवायु अनुकुलन योजना तयार भइ कार्यान्वयन भएका गापा/वडा	संख्या	०	१	३	५	७	८	
	मूहान संरक्षण तथा पुनर्भरण गरीएका खापा आयोजना	प्रतिशत	०	५	१०	२०	२५	३०	
	DRR/CCA लाई खानेपानी योजनाका सबै तहमा समावेस गरी निर्माण तथा मर्मत गरीएका खापा आयोजना	प्रतिशत	०	५	७	१०	१५	२०	
	उत्थानशिल खानेपानी संरचनाहरुको	संख्या		५	१०	२०	२५	३०	
नतिजा २: संभावित विपद्लाई मध्यनजर गर्दै स्थानीय स्तरको प्रतिकार्य योजना बनाई क्षमता विकास भएको हुनेछ ।	स्थानीय विपद न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार भएका स्थानीय तह (गा.पा./वडा)	संख्या	०	१	२	४	६	८	
	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी योजना निर्माण भएका गापा/वडा	संख्या	०	१	२	४	५	७	
	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सेवा सम्बन्धी क्षमता विकास भएका गापा/वडा	संख्या	०	१	२	४	५	७	
	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सेवाका लागि कोष/सामाग्री/जनशक्ति व्यवस्था भएका गापा/वडा	संख्या	०	१	२	४	५	७	

घ.जलवायु परिवर्तन तथा जोखीमन्यूनीकरणका क्रियाकलाप

क्र.स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	जलवायु परिवर्तन र विपद न्यूनीकरणसम्बन्धी अभिमुखीकरण तालीम सञ्चालन	गाउँपालिका	गै.स.स. र विकास साझेदार
२	जलवायु अनुकुलन योजना तयारी, परिमार्जन र कार्यान्वयन गापा तथा वडा तहमा)	सम्बन्धीत स्थानीय तह	गै.स.स. र विकास साझेदार
३	विपद न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन योजना समीक्षा, परिमार्जन तथा कार्यान्वयन (गापा, तथा वडा तहमा)	गाउँपालिका	गै.स.स. र विकास साझेदार
४	जलबायू परिवर्तनका असर तथा जोखीम न्यूनीकरण हुने गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने,	गाउँपालिका र वडा	गै.स.स. र विकास साझेदार
५	झाडा पखाला जस्ता प्रकोपको सम्वोधनको लागि क्लोरिन झोल, सरसफाइ सामग्रीको भण्डारण गर्ने	गाउँपालिका र वडा	गै.स.स. र विकास साझेदार
६	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी कार्य योजना तथा कोष स्थापना गर्ने	गाउँपालिका र वडा	विकास साझेदार
७	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सेवा सम्बन्धी जनशक्ति विकास भएको	गाउँपालिका र वडा	विकास साझेदार
८	खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाको स्रोत संरक्षणको लागि वृक्षारोपण/पुनर्भरण पोखरी निर्माण गर्ने	गाउँपालिका र वडा	विकास साझेदार

संभाग ५: संस्थागत तथा क्षमता विकास

क.उद्धेश्य : गाउँपालिका/वडा स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत विकास भइ खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका नविनतम् पद्धतीमा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

नतिजा १: गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय समन्वय समितिहरुको संस्थागत विकास भएको हुनेछ ।

नतिजा २: पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी स्थानीय स्तरका समन्वय समिति, सरोकारवाला र संजालहरुको क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

ख.रणनीति तथा कार्यनीति :

- खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको योजना तर्जुमा तथा यसको कार्यान्वयनमा स्थानीय निकायहरुको नेतृत्वमा संचालन गर्ने ।
- गाउँपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा एकरुपता कायम गर्दै क्षेत्रगत समन्वय तथा सहकार्यलाई विशेष जोड दिने ।
- स्थानीय तहहरुको योजना अनुसार सहयोगी संस्थाहरुले स्थानीय निकायहरुसंग समझदारी गरेर मात्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- यस क्षेत्रको दिगोपना कायम गर्न स्थानीय स्तरमा दक्ष जनशक्ति विकास तथा परिचालनमा जोड दिने ।
- गाउँ तथा वडा समन्वय समितिहरुको क्षमता विकास योजना बनाई समन्वायात्मक रुपमा संचालन गर्ने ।

ग. संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकासको लक्ष्य तालिका

तालिका नं १८ : संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकास क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

उद्देश्य तथा नतिजाहरु	सूचक	इकाई	वर्तमान अवस्था	लक्ष्य (वर्षमा)					पुस्ट्याइका आधारहरु
				पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ	
उद्देश्य १ :	गाउँपालिका र वडास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत विकास भई खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका नविनतम् पद्धतीमा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।								
नतिजा १.१: गाउँपालिका स्तरीय समन्वय समितिहरुको संस्थागत विकास भएको हुनेछ ।	समन्वय समितिको गठन/पुनर्गठन भएका समन्वय समितिहरु	संख्या	१	५	८				
	नियमित बैठक गर्ने समन्वय समितिहरु (२ महिनामा)	संख्या	०	५	८				
	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता फोकल व्यक्ति तोकिएका समन्वय समितिहरु	संख्या	०	५	८				
	खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धन योजना तर्जुमा भएका समन्वय समितिहरु	संख्या	०	५	८				
	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी कोष स्थापना	संख्या	०	५	८				
	अर्धबार्षिक रुपमा अनुगमन गर्ने समन्वय समितिहरु	संख्या	०	२	४	६	८		
नतिजा १.२: पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी स्थानीय तहका समन्वय समिति, सरोकारवाला र संजालहरुको **क्षमता विकास भएको** हुनेछ ।	खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको क्षमता बिश्लेषण गरि क्षमता विकास योजना तर्जुमा भएका समन्वय समितिहरु (गापा र वडा)	संख्या	०	१	५	७	८		
	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी तालिम/अभिमुखिकरण भएका समन्वय समितिहरु	संख्या	०	५	८				
	कर्मचारी/पदाधिकारीहरुलाई पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी तालिम/अभिमुखकरण भएका स्थानीय तहहरु	संख्या	०	१	१	१	१	१	
	पुर्ण सरसफाइ सम्बन्धी तालिम प्राप्त स्थानीय सहजकर्ताहरु (गापा)	संख्या	०	२	४	६	८	१०	
	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी तालिम प्राप्त स्थानीय स्तरका संजालहरु (स्वास्थ्य, शिक्षा, सामाजिक परिचालन)	संख्या	०	२	२	२	२	२	
	खानेपानी सुरक्षा योजना सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	०	५	१०	१५	२०	२५	
	विद्यालय वास सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	०	१०	१५	२०	२५	३०	

घ. संस्थागत सुदृढीकरण र क्षमता विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	गाउँवाससिसिहरुको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
२	गाउँपालिका तहमा सरसफाइ फोकल पर्सनहरुको लागि पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
३	स्थानीय सरसफाइ सहजकर्ताहरुको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम (५ दिन)	गाउँपालिका	विकास साझेदार
४	वडा वाससिसिहरुको पूर्ण सरसफाइ अभिमुखिकरण (२ दिन)	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
५	स्थानीय सञ्जालहरुको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम ((स्वास्थ्य, शिक्षा, सामाजिक परिचालन)	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
६	खानेपानी सुरक्षा योजना सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
७	विद्यालय वास सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
८	समन्वय समितिहरुको नियमित बैठक	गाउँपालिका तथा वडा	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
९	समन्वय समितिहरुको कार्य योजना निर्माण	गाउँपालिका तथा वडा	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
१०	समन्वय समितिहरुको अर्धबार्षिक तथा बार्षिक समिक्षा गोष्ठि	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
११	खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको संयुक्त अनुगमन	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
१२	गाउँपालिका र वडाहरुमा सरसफाइ कोषको स्थापना, सुदृढिकरण, परिचालन	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु
१३	पूर्ण सरसफाइ घोषणा भएको क्षेत्रहरुमा अन्तर जिल्ला भ्रमण	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु

खण्ड-६ बजेट लागत अनुमान तथा श्रोत ब्यवस्थापन

६.१ लागत अनुमान

यस रणनीतिक योजनाको सफल कार्यान्वयन तथा खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता क्षेत्रको समुचित विकास गरी गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ क्षेत्रका रुपमा विकास गर्न क्षेत्रगत रुपमा तपसिल अनुसारको बजेट लागत लाग्ने अनुमान गरिएको छ ।

सि.नं.	विवरण	अनुमानित लागत (हजार)					कुल लागत (हजार)	प्रतिशत
		पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ		
१	सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयोजनाहरुको दिगोपना, तथा सुरक्षा	५११०	५११०	५११०	५११०	५११०	२५५५०	२८.३५
२	पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन	५०००	५०००	५२००	५१५५	५०००	२५३५५	२८.१३
३	संस्थागत (विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	४३१८	४३१८	४३१८	४३१८	४३१८	२१५९०	२३.९६
४	जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण तथा विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा	३०९७	३०९७	३०९७	३०९७	३०९७	१५४८५	१७.१८
५	संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकास	४२९	४२९	४२९	४२९	४२९	२१४५	२.३८
जम्मा		**१७९५४**	**१७९५४**	**१८१५४**	**१८१०९**	**१७९५४**	**९०१२५**	**१००**

६.२.आर्थिक स्रोत साधनको व्यवस्थान :

पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजनाले निर्धारण गरेको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्नको लागि देहाय बमोजिमको आर्थिक स्रोतको प्रक्षेपण गरीएको छ

१.ज्वालामुखी गा.पा, जिल्ला पूर्वाधार कार्यालय (खानेपानी आयोजना निर्माण, मर्मत सुधार)
२. खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय (खानेपानी आयोजना निर्माण, मर्मत सुधार, सुरक्षा योजना लागु)
३. शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई (बिद्यालयमा शौचालय, स्तरोन्नती, हात धुने स्थान, सचेतना)
४.स्वास्थ्य शाखा/कार्यालय(स्वास्थ्य संस्थामा शौचालयको स्तरोन्नती, इन्सिरेटर, सचेतना कार्यक्रम)
६. वडा कार्यालयहरु (७ वटा) पूर्ण सरसफाइ अभियान सञ्चालन
७. जिल्ला पशु अस्पताल तथा बिज्ञ केन्द्र (भकारो सुधार)
८. कृषि ज्ञान केन्द्र (भकारो सुधार,करेसाबारी, कम्पोष्ट प्लान्ट)
९. वन डिभिजन (सुधारीएको चुल्हो, जलवायु परिवर्तन आदि)
१०.उद्योग वाणिज्य संघ तथा निजि क्षेत्र (फोहोरमैला व्यवस्थापन, सचेतना)
११.पूर्णिमा कार्यक्रम
१२. शान्ति नेपाल (सरसफाइ सम्बन्धी अभियानमा सहजीकरण तथा तालिम गोष्ठीमा सहजीकरण)
१३.नेपाल रेडक्रस सोसाईटी,जिल्ला शाखा (नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम)

६.३ मानवीय स्रोत साधन पहिचान र परिचालन :

- गाउँ/वडा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति
- जनप्रतिनिधिहरु र राजनैतिक दलहरु,
- विषयगत कार्यालयहरु,
- गाउँ तथा वडा स्तरीय सञ्जालहरु,

- खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता महासंघ
- दातृ निकाय र त्यससँग आबद्ध ब्यक्ति तथा सस्थाहरु
- शिक्षक शिक्षिका, विद्यार्थी, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ तथा बाल क्लव
- गैर सरकारी सस्थाहरु
- पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी सहजकर्ता तथा उत्प्रेरकहरु
- महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका एवं सामाजिक परिचालकहरु
- संचार माध्यमहरु तथा पत्रकारहरु
- सहकारी सस्थाहरु
- धार्मिक तथा साँस्कृतिक समूह तथा ती समूहका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु
- स्थानीय स्तरमा गठित समूहमा आवद्ध व्यक्ति तथा समूह (आमा समूह, महिला समूह, युवा क्लब, बालक्लव, आदि)
- स्थानीय तहका दक्ष मानवीय स्रोतहरु जस्तैः सिकर्मी, डकर्मीहरु,
- सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्वन्धी स्रोतव्यक्तिहरु
- स्थानीय व्यवसायी, व्यापारीहरु तथा निर्माण व्यवसायी
- नागरीक समाज
- सार्वजनिक यातायात व्यवसायी, कर्मचारी तथा चालकहरु आदि लगायतका सम्पूर्ण जनसमुदायहरु

खण्ड-७ अनुगमन तथा प्रमाणीकरण

यस रणनीतिक योजना अनुरुप ज्वालामुखी गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ तर्फ उन्मुख गर्दै सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको दिगो तथा समुचित विकास लक्ष्य हासिल गर्न नियमित अनुगमन र गुणस्तरको प्रमाणीकरण अपरिहार्य अंगका रुपमा रहेको हुन्छ । तसर्थ पूर्ण सरसफाइका क्षेत्रमा आधारभूत तथा विस्तारित सूचकहरुका साथै यस रणनीतिक योजनाका विभिन्न विषय क्षेत्रमा निर्धारित सूचकहरु समेतलाई समेटेर एक एकीकृत चेकलिष्ट तयार गरी सो को आधारमा सहभागितात्मक अनुगमन पद्धति अगाडि बढाइनेछ । समग्रमा देहाय बमोजिमको अनुगमन संयन्त्र तथा पद्धतिको आधारमा अनुगमनको कार्यलाई अनिवार्य तथा नियमित गराईनेछ ।

तपसिलमा उल्लेखित कार्यविधि र प्रमाणीकरण प्रकृया अपनाइ पूर्ण सरसफाइ क्षेत्र घोषणा गरीने छ । सफा र स्वच्छ समुदाय तथा गाउँको अवस्थालाई कायम गर्दै कुनै पनि वडा,गाउँपालिका क्षेत्रमा पूर्ण सरसफाइका सूचकहरु पूरा भएको अवस्थामा उक्त क्षेत्रलाई **पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र घोषणा** गर्न सकिनेछ । यसरी कुनै पनि क्षेत्रलाई पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र घोषणा गर्न निम्न प्रकृया अवलम्बन गर्नु पर्ने छ ।

७.१ वडा तथा वस्ती तहमा

वडा तथा गाउँपालिका स्तरीय पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना तयार भइ कार्यान्वयनको प्रक्रिया अगाडि बढेर निर्धारित सूचकहरु हासिल भएको अवस्थामा वडा तथा वस्ती तहमा देहाय बमोजिमले अनुगमन प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

- निर्धारित सुचकहरु पुरा गर्ने घरधुरीलाई हरियो स्टिकर प्रदान गर्ने । टोल तथा वडा स्तरमा स्टिकर पाएका घरधुरीहरु पुरा भई सकेपछि घोषणाको आवश्यक प्रक्रियाको लागि पठाउने ।
- वडा तथा वस्तीले सामूहिक निर्णय गरी पूर्ण सरसफाइयुक्त वडा तथा वस्तीको अवस्थाको अनुगमनको लागि गाउँपालिकास्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिमा अनुरोध गरी पठाउने ।
- प्राप्त निवेदनको आधारमा वडा तथा गाउँपालिकास्तरीय समन्वय समितिले सरकारी तथा गैसस निकाय, राजनैतिक दलहरु, पत्रकार, नागरीक समाज लगायतका वर्गको सहभागिता हुने गरी एक अनुगमन कार्य दल बनाई अनुगमनमा पठाउने छ ।
- उक्त टोलीले तोकिए बमोजिमको सूचना संकलन फाराम तथा कार्यविधि अनुसार अवलोकन र छलफल गरी आवश्यक सूचना संकलन गर्ने र प्राप्त भएका सूचनाका आधारमा बढीमा ७ दिन भित्र पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र घोषणा गर्न उपयुक्त छ/छैन ठोस राय सहितको प्रतिवेदन सम्बन्धित समन्वय समितिमा पेश गर्ने,
- अनुगमन टोलीको प्रतिवेदन अनुसार सम्बन्धित समन्वय समितिले बढीमा ७ दिन भित्र पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र घोषणाका लागि अनुमति दिने छ ।
- यसरी घोषणा योग्य वस्ती तथा वडाले उपयुक्त समयमा घोषणाको प्रक्रिया अगाडि बढाउनेछ भने कमजोर अवस्था भएका वडा तथा वस्तीले सुझाव अनुसारका सुधार कार्य गर्नु पर्नेछ ।
- प्रत्येक वडामा घोषणाको कार्य अगाडि बढाउदा धेरै खर्च हुने कुरालाई मध्यनजर गरेर सकभर धेरै वडाहरु र गाउँपालिकालाई नै घोषणा गर्ने पक्षलाई महत्व दिइनेछ,
- पूर्ण सरसफाइयुक्त वडा तथा बस्ती घोषणामा धेरै खर्च गर्ने पद्धतिलाई निरुत्साहित गरीनेछ ।

७.२ गाउँपालिका तहमाः

- वडा तथा गाउँपालिकाले सामूहिक निर्णय गरी पूर्ण सरसफाइयूक्त गाउँपालिकाको अवस्थाको अनुगमनको लागि जिल्ला स्तरीय समन्वय समितिमा अनुरोध गरी पठाउने,
- प्राप्त निवेदनको आधारमा जिल्ला स्तरीय समन्वय समितिले सरकारी तथा गैसस निकाय, राजनैतिक दलहरु, पत्रकार, नागरीक समाज लगायतका वर्गको सहभागिता हुने गरी एक अनुगमन कार्य दल बनाई अनुगमनमा पठाउने,
- उक्त टोलीले तोकिए बमोजिमको सूचना संकलन फाराम तथा कार्यविधि अनुसार अवलोकन र छलफल गरी आवश्यक सूचना संकलन गर्ने र प्राप्त भएका सूचनाका आधारमा बढिमा १० दिन भित्र पूर्ण सरसफाइयुक्त घोषणा गर्न उपयुक्त छ/छैन ठोस राय सहितको प्रतिवेदन सम्बन्धित समन्वय समितिमा पेश गर्ने,
- अनुगमन टोलीको प्रतिवेदन अनुसार सम्बन्धित समन्वय समितिले बढिमा ७ दिन भित्र घोषणाका लागि अनुमति दिने छ ।

- अनुगमनबाट गाउँपालिका क्षेत्रको अवस्था राम्रो पाइएमा पूर्ण सरसफाइ युक्त गाउँपालिकाको घोषणाको लागि अनुमति दिइनेछ र गाउँपालिकाले उपयुक्त समयमा घोषणाको प्रक्रिया अगाडि बढाउनेछ । यदी सबै सूचक पुरा नभएको भए सुझाव अनुसार सुधार गर्नु पर्ने क्षेत्रको सुधार कार्यलाई निरन्तरता दिनु पर्ने छ ।
- वडा तथा गाउँपालिका घोषणा क्रमानुसार गर्ने परिपाटी अवलम्बन गरीनेछ ।
- पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र घोषणामा धेरै खर्च गर्ने पद्धतिलाई निरुत्साहित गरीनेछ ।

७.३ विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, कार्यालय तहमा

पूर्ण सरसफाइयुक्त विद्यालय, कार्यालय, स्वास्थ्य संस्थाका सूचकहरुको प्रगति हासिल भए नभएको अनुगमन गर्न वडा, गाउँपालिका र जिल्ला स्तरमा अनुगमन समिति गठन गरी संयुक्त अनुगमन गर्ने र सूचक अनुसारको प्रगति हासिल भएको पाइएमा औपचारिक रुपमा पूर्ण सरसफाइ अवस्था हासिल गरेको जनाउदै पूर्ण सरसफाइको सांकेतिक स्टीकर प्रदान गरीनेछ ।

७.४ गाउँपालिकास्तरको पूर्ण सरसफाइ अवस्था अनुगमन :

सबै वडा तथा गाउँपालिकाहरुले पूर्ण सरसफाइयुक्त अवस्था हासिल गरी घोषणा समारोह समेत सम्पन्न भइसकेपछि पूर्ण सरसफाइयुक्त गा.पा. घोषणाको लागि जिल्ला खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले प्रदेश स्तरिय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिलाई अनुगमनको लागि अनुरोध गर्नेछ । प्रदेश स्तरिय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिबाट प्राप्त सुझाव तथा सल्लाह बमोजिमले आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाउनेछ ।

खण्ड-८ जिल्ला तथा गाउँपालिका स्थित सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी

क्र.स	सरोकारवाला निकायहरुको विवरण	भूमिका र जिम्मेवारी
१	गाउँपालिका	• स्थानीय स्तरमा खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनमा नेतृत्व प्रदान गर्ने, • स्थानीय स्रोत साधनको प्रभावकारी उपयोग गर्ने गराउने, • स्थानीय सरोकारवालाहरुसँग समन्वयकारी भूमिका खेल्ने । • रणनीतिक योजना तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्न सहयोग र कार्यान्वयन • बजेट तथा मानव संसोधन व्यवस्थापन गर्ने • नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थान • अनुगमन, नियमन र सुपरीवेक्षण
२	वडा कार्यालय	• स्थानीय स्तरमा खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनमा समन्वय तथा नेतृत्व प्रदान गर्ने, • सामाजिक परिचालनका अभियानमा नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थान • अनुगमन, नियमन र सुपरीवेक्षण
३	खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय	• कार्यक्रमको मुख्य सहयोगीको भूमिकामा रही आफ्नो कार्यालयमा उपलब्ध आर्थिक र मानवीय स्रोतलाई खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा परिचालन गर्ने, • खानेपानी आयोजनाको निर्माण, मर्मत सुधार तथा क्षमता विकासमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
४	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	• बिद्यालयको अगुवाइमा सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आनीबानीमा परिवर्तन अभियान कार्यक्रमको नेतृत्व गर्दै हरेक विद्यालयमा पूर्णसरसफाइ कार्यक्रम संचालन गर्ने,
५	स्वास्थ्य शाखा/कार्यालय	• स्वास्थ्य, उपस्वास्थ्य चौकीहरु मार्फत हातधुने र अन्य सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउने,सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आनीबानीमा परिवर्तन अभियान कार्यक्रममा स्वयंसेवीका, मासिकाहरुलाई परिचालन गर्ने,
६	महिला तथा वालवालिका शाखा	• महिला सहभागिता अभिवृद्धि गर्नका लागि सशक्तिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्ने, • महिला सहकारी संस्था तथा समूहहरु परिचालन गर्ने, • वालक्लवहरुलाई सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्वन्धी कार्यमा लाग्न सक्षम वनाउने ।
७	वन डिभिजन	• सामुदायिक तथा निजी वन समूहको आर्थिक स्रोत र जनशक्तिलाई सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा प्रयोग गर्न मुख्य भूमिका निर्वाह गर्ने, • वन इलाका सेवा केन्द्रहरुलाई समेत सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आनिबानीमा परिवर्तन अभियानमा लगाउने । • वृक्षारोपण, खानेपानीको मूल संरक्षण तथा भूक्षय नियन्त्रण सम्बन्धी कार्य गर्ने
८	जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द्र	• कृषि सेवा केन्द्रहरुको अगुवाईमा स्थानीय कृषि समूहलाई सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा काम गर्न लगाउने, • जैविक कृषि प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने, • भकारो सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने • फोहोरमैलाको व्यस्थापन सम्बन्धी कार्यमा सघाउने • आयआर्जनका कार्यमा सहकार्य गरी सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रबर्द्धन गर्ने
९	जिल्ला पशु अस्पताल तथा बिज्ञ केन्द्र	• गाईवस्तु तथा पशुपंक्षीहरुको व्यवस्थित पालन गर्नको लागि गोठ तथा मलखाद व्यवस्थापनमा मुख्य भूमिका खेल्ने, भकारो सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने • पशुजन्य रोगबाट बच्न सक्ने उपायहरु बारे कार्यक्रम संचालन गर्ने,

		• चरिचरनको व्यवस्था गर्ने
१०	आमसंचार माध्यमहरु,संचारकर्मी तथा नागरीक समाज	• अभियान र सन्देश मूलक सामग्रीहरुको प्रचारप्रसार • अध्ययन, अवलोकन र सफलताका कथाहरुको प्रचारप्रसार, • अनुगमन पैरवी
११	विद्यालय	• जीवनउपयोगी ज्ञान, सीप, अभ्यास र सचेतना विस्तार • विद्यार्थी, विद्यालय परिवार र समुदायको सशक्तिकरण र सक्रियता बृद्धि, अभिमुखीकरण र तालिम, अवस्था विश्लेषण, सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण • सफा र स्वच्छ विद्यालय प्रवर्द्धन गरी नमूनाको रुपमा प्रस्तुत हुने
१२	विकास साझेदार निकायहरु	• प्राविधिक तथा विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउने, • आर्थिक स्रोत उपलब्ध गराउने तथा खोजी गर्ने, • कार्यक्रममा सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गर्ने ।
१३	उद्योग वाणिज्य संघ	• सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियानलाई सफल वनाउन निजी क्षेत्रको परिचालन गर्ने, • स्थानीय स्रोत र जनशक्ति परिचालन गर्न सहयोग गर्ने, • गाउँपालिका र वडा तहका सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियानमा सहकार्य र सहयोग गर्ने
१४	जिल्ला स्थित गैर सरकारी संघ संस्था	• सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आनीबानीमा परिवर्तन अभियानलाई संस्थाको कार्ययोजनामा राखेर कार्यान्वयन गर्ने, • सामाजिक परिचालनको कार्य गर्ने,
१५	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	• समुदाय स्तरमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्च्छता प्रवर्द्धनमा सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने ।
१६	व्यवसायीहरुः होटेल तथा रेष्टुराँ, थोक तथा खुद्रा व्यापारी,यातायात व्यवसायी, कल कारखाना र मठ मन्दिर संचालक आदि	• सरसफाइ सामग्री उत्पादनमा सहयोग र लगानी गर्ने • फोहोर मैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन • सुरक्षित पिउने पानी र शौचालयको सुविधा, हात धुने स्थान र सामग्रीको व्यवस्था आदिमा ध्यान दिने ।
१७	स्थानीय क्लव र स्थानीय समूह, उपभोक्ता समिति आदि	• सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण

अनुसूचीहरु

अनुसूची : १ गाउँ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संरचना (राष्ट्रिय सरसफाइ गुरुयोजना २०६८ मा व्यवस्था भए बमोजिम)

पद	कार्यालय
अध्यक्ष	गाउँपालिका प्रमुख
उपाध्यक्ष	गाउँपालिका उप प्रमुख
सदस्य सचिव	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

सदस्यहरु :

- सबै वडाका वडा अध्यक्षहरु
- स्वास्थ्य सुविधा प्रदायकहरु, गैर सरकारी संस्था, समुदायमा आधारित संस्थाहरु, वन उपभोक्ता समूहहरु, विकास साझेदारहरु, खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी उपभोक्ता समितिहरु, टोल सुधार समितिहरु, बाल क्लव, महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेवकहरु, प्रधानाध्यापक तथा प्राचार्यहरु, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अविभावक संघ, महिला समूहहरु, लघुकर्जा संस्थाहरु, स्थानीय सञ्जालहरु आदि ।

भुमिका तथा जिम्मेवारी :

- सरसफाइ सम्बन्धी जिल्लास्तरको विवरण र सोअनुसार रणनीतिक कार्ययोजना तयार पार्ने,
- पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी रणनीतिक योजना/कार्ययोजनालाई गा.पा.बाट स्वीकृत गराउने,
- सरसफाइ सम्बन्धी कार्यक्रमको योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न वडा तथा गाउँपालिकाहरूलाई सहयोगी हुने कार्यक्रमहरू बनाउने,
- वडा तथा गाउँपालिकाहरूमा सञ्चालित सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको कार्यसम्पादनको अनुगमन गर्ने,
- सरसफाइ सम्बन्धी गाउँपालिकास्तरीय सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाई यस कोषमा गाउँ सभाबाट छुट्याइएको रकम, केन्द्रीय मूलकोषबाट तोकिएको रकम (जुन विभागले व्यवस्था गरेको हुन्छ) र अन्य आय स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने रकम समावेश गर्ने,
- गा.पा. कोषबाट आर्थिक सुविधा उपलब्ध गराइ वडा र गाउँपालिकाहरूलाई पुर्ण सरसफाई क्षेत्र घोषणा गर्न प्रोत्साहित एवं सहयोग गर्ने,
- सामाजिक, आर्थिक तथा भौगोलिक अवस्था एवं जातीय विविधता विशेष गरी गरीब तथा सामाजिकरुपमा पछाडि पारिएका वा पिछडिएका वर्गहरूलाई समेत ध्यानमा राखेर लैङ्गिक, समावेशी तथा सहभागितामूलक योजना तर्जुमा, चुनौतीहरूको पहिचान एवं सहयोगको व्यवस्था गर्ने,
- सरसफाइ प्रवर्द्धनमा स्थानीय निकायहरूले गरेको कार्यसम्पादनको पुनरावलोकन गर्न नियमित रुपमा सभा तथा गोष्ठीहरूको आयोजना गर्ने,
- वार्षिकरुपमा खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्र पुनरावलोकन कार्यशाला आयोजना गर्ने,
- सम्बन्धीत सरोकारवालाहरूले एक आपसमा सम्बन्ध विस्तार, समन्वय र एकीकृत गरी परस्परमा स्वीकृत कार्यप्रक्रिया र कार्यविधिहरू प्रयोग गरी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन गरी उपलब्धीहरूको प्रतिवेदन तयार गर्ने,
- निजी क्षेत्रलाई खानेपानी र सरसफाइको क्षेत्रमा समाहित गर्न अनुकुल वातावरणको सिर्जना गर्ने,
- खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धि तथ्याङ्क संकलन तथा सूचना प्रणाली स्थापना गरी अद्यावधिक गर्ने,

- गाउँपालिका र वडाहरुमा अर्धबार्षिक र बार्षिक खानेपानी तथा सरसफाइ योजना प्रक्रिया तयार पार्न समन्वय र सहयोग गर्ने,
- खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रयोग भएका जिल्ला विकास कोष, आर्थिक व्यवस्थापन खर्च, गाउँपालिकाको योगदान र उपभोक्ता समूहको योगदानलाई नियमित अनुगमन गर्ने,
- पूर्ण सरसफाइका लागि गाउँस्तरीय रणनीतिक योजना/कार्ययोजना र बजेटलाई जिल्ला गाउँसभाबाट पारित गराउने,
- नागरीक समाज, विकास साझेदारहरूसँग र बाह्य सम्बन्ध विकास गरी ठोस सहयोग प्राप्त गर्ने,
- सहकार्य र सूचना आदान प्रदानको लागि राष्ट्रिय सरसफाइ समन्वय समिति र क्षेत्रीय खानेपानी तथा सरसफाइ समन्वय समितिसँग समन्वय र सञ्चार सम्पर्क स्थापित गर्ने,
- कार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि स्रोत सर्वेक्षण तथा सरोकारवालाहरूको विश्लेषण गर्ने,
- गाउँपालिकाका गतिविधिहरूको योजना बनाउने, कार्यक्रम बनाउने र कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गर्नका लागि हरेक तीन महिनामा बैठक आयोजना गर्ने,
- गाउँपालिकास्तरको स्रोत केन्द्र स्थापना गर्ने,
- उपयुक्तता तथा आवश्यकता अनुसार नौला एवं सिर्जनशील क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने ।

अनुसूची २ : वडा स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संरचना

पद	कार्यालय	भूमिका तथा जिम्मेवारी
अध्यक्षा	वडा अध्यक्ष	• डाको खानेपानी तथा सरसफाइको रूपरेखा तयार गरी लेखाजोखा तथा अद्यावधिक गर्ने, • वद्यमान व्यावधानहरूलाई न्यूनीकरण गर्न सरसफाइ सम्बन्धी चुनौतीहरू र सो सम्बन्धी अपनाइएका
सदस्य सचिव	वडा सचिव	

सदस्यहरू	● वास्थ्य सेवा प्रदायकहरू ● ैह्सरकारी संस्था र समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरू ● न उपभोक्ता समूहहरू ● वकास साझेदारहरू ● ानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी उपभोक्ता समितिहरू ● ोल सुधार समितिहरू ● ाल क्लव ● हिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू, ● ्धानाध्यापक तथा प्राचार्यहरू ● वद्यालय व्यवस्थापन समिति ● शक्षक अभिभावक सङ्घ ● हिला समूहहरू ● घुकर्जा संस्थाहरू ● थानीय सञ्जालहरू आदि ।	रणनीतिहरूको विश्लेषण गर्ने, ● रसफाइ प्रवर्द्धन गर्ने क्रियाकलापहरू तथा त्यसका लागि आवश्यक बजेटसहितको अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाएर उत्तरदायित्व सहितको संयुक्त कार्ययोजना तयार पार्ने र कार्यान्वयन गर्ने, ● नयमित अनुगमनका लागि अनुगमन टोली गठन गर्ने र समुदाय तथा विद्यालयलाई प्राविधिक सरसल्लाह र सहयोग उपलब्ध गराउने, ● ार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन तथा अनुगमनका लागि निर्वाध रूपमा समीक्षा बैठक तथा निरन्तरता दिने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने, ● ूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी रणनीतिक योजना/कार्ययोजना तथा बजेटलाई गाउँ सभाबाट स्वीकृत गराउने, ● ावश्यक जानकारी तथा निर्णयबारेमा अवगत गराउन जिल्ला खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिसँग समन्वय गर्ने, ● ार्यक्रमको प्रभावकारिताको लागि स्रोत सर्वेक्षण तथा सरोकारवालाहरूको विश्लेषण गर्ने, ● ोत्रगत क्रियाकलापहरूको योजना, कार्यक्रम र कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गर्नका लागि हरेक ३ महिनामा बैठक आयोजना गर्ने, ● पयुक्त तथा आवश्यकताअनुसार नौलो एवं सिर्जनशील क्रियाकलापहरू गर्ने ।

अनुसूची ३: ज्वालामुखी गाउँपालिकाकाको पूर्ण सरसफाइ विकास सम्बन्धी सरोकारवालाहरुको प्रतिवद्धता, २०७६

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता मानव जीवनको विकास, सभ्यता र आत्मसम्मानसँग जोडिएको विषय भएको कुरालाई हृदयङ्गम गरी बि.सं.२०६८ साल देखि बिभिन्न सरोकारवाला निकायहरुसंगको समन्वय र सहकार्यबाट यस गाउँपालिकाका साविकका ४ वटा गाउँ विकास समितिहरु क्रमस क्रमस चैनपुर मिति २०७३।०२।२२,खरी २०७३।१२।१९,मैदी मिति २०७०।०२।२७ र ढोलालाई मिति २०७१।०२।०२ मा भित्र खुला दिसामुक्त गा.वि.स.घोषणा गरिएको थियो भने धादिङ जिल्लालाई मिति २०७५ चैत्र २३ गते देशको ६४ औं खुला दिसामुक्त जिल्लाको रुपमा घोषित धादिङ जिल्लाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको दिगोपना कायम गर्न तथा विद्यमान अवस्थाको अझै सुधार गर्न हालसम्म भए गरेका सकारात्मक उपलब्धी र सिकाइहरुलाई संस्थागत गर्दै समन्वय र सहकार्यका मान्यताहरुलाई आत्मसाथ गरेर खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियानलाई व्यापकता दिई सन् २०२३ सम्म पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँपालिकाका रुपमा विकास गर्न हामी सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुले आ आफ्नो क्षेत्रबाट सकरात्मक तथा रचनात्मक सहयोग र सहकार्य गर्ने संकल्पका साथ यो प्रतिवद्धता गर्दछौ ।

अनुसुची ४.: रणनीतिक योजना तर्जुमा उपस्थित सहभागीहरु एवं योजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरु

DATE: .....

आज मिति २०७५ माघ २२ गते मंगलवारका दिन यस ज्वालामुखी गाउँपालिकाको कार्यालयमा ज्वालामुखी गाउँपालिकाको पूर्ण सरसफाई रणनीतिक योजना तयारी कार्यदल का संयोजक श्री बद्रिनाथ लम्साल ज्यूको अध्यक्षतामा बैठक बसी तपसिलका महानुभावहरुको उपस्थितीमा विभिन्न विषयमा छलफल गरि निर्णय गरियो।

उपस्थिती :-

१. संयोजक / प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री बद्रिनाथ लम्साल
२. सदस्य सचिव स्वास्थ्य संयोजक श्री सुजन श्रेष्ठ
३. स्वास्थ्य सदस्य श्री तोयानाथ छत्कुली
४. सानवास स्वास्थ्य चौकी प्रमुख श्री भरत गुरुङ
५. सामाजिक विकास समिति संयोजक श्री रन बहादुर शाही
६. कार्यपालिका सदस्य श्री सुना राना
७. कार्यकारी निर्देशक श्री कृष्णमान शाक्य शान्ती नेपाल
८. कार्यक्रम निर्देशक श्री पि० आर० शर्मा "
९. परियोजना संयोजक श्री हनुमान शाक्य "
१०. फोकस नेपाल श्री मोहन बुर्लाकोटी
११. अध्यक्ष आई० सी० डी० सी० परशुराम दुवाडी
१२. वडा सचिव श्री प्रेम कुमार श्रेष्ठ
१३. कार्यालय सहयोगी श्री चिरञ्जीवी अधिकारी

प्रस्ताव तथा निर्णय

१) रणनीतिक योजनाको Outline (खाका) तयारी सम्बन्धमा।
२) जिम्मेवारी वाउण्डाउ सम्बन्धमा।

DATE: .....

आज मिति २०७५ फाल्गुण २३ गतेका दिन यस ज्वालामुखी गाउँपालिकाको कार्यालयमा ज्वालामुखी गाउँपालिकाको पूर्ण सरसफाई रणनीतिक योजना तयारी कार्यदलका संयोजक श्री बद्रिनाथ लम्साल ज्यूको अध्यक्षतामा बैठक बसी तपसिलका महानुभावहरुको उपस्थितीमा विभिन्न विषयमा छलफल गरि निर्णय गरियो।

उपस्थिती :-

१. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत / संयोजक :- बद्रिनाथ लम्साल
२. सदस्य सचिव :- सुजन श्रेष्ठ
३. स्वास्थ्य सदस्य :- तोयानाथ छत्कुली
४. सानवास स्वास्थ्य चौकी प्रमुख भरत गुरुङ
५. कार्यपालिका सदस्य :- सुना राना
६. शान्ती नेपाल कार्यकारी निर्देशक कृष्णमान शाक्य
७. " कार्यक्रम निर्देशक पि० आर० शर्मा
८. " परियोजना संयोजक हनुमान शाक्य
९. फोकस नेपाल (CT) मोहन बुर्लाकोटी

निर्णय

गत बैठकमा जिम्मेवारी तोकिए बमोजिमको कार्यको प्रस्तुतीकरण सम्पन्न भएको र यो को अन्तिम रुप दिने पुन यही फाल्गुण ३० गते विहिवारका दिन शान्ती नेपाल, धादिङको कार्यालयमा बिहान दिक १० बजे कितको जिम्मेवारी अनुसारको पूर्ण कार्य गरि कार्यदल तथा अन्य आमन्त्रीत सदस्यहरु सहित बैठक बसी खाकालाई अन्तिम रुप दिने सर्वसम्मत निर्णय गरियो।

आज मिति २०६५ चैत्र ७ गते विहिवारका दिन यस ज्वालाघरवी गाउँपालिकाको पूर्ण सरसफाईको रणनीतिक योजना तयारी सम्बन्धी छलफल शान्ती नेपालको कार्यालय, धादिङ्वेशीमा कार्यदलको संयोजक श्री बद्रिनाथ लम्साल ज्यूको अध्यक्षतामा बैठक बसी तपसिलका प्रस्तावहरु माथि छलफल गरि निर्णय गरियो।

उपस्थिती विवरण :-

क्र.सं.	नाम, थर	पद	ठेगाना	दस्तखत
१.	बद्रिनाथ लम्साल	प्र०प्र०अ०	ज्वालाघरवी गा०पा०	
२.	रन बहादुर शाही	संयोजक वा०वि०स०	"	
३.	जुना राना	सदस्य "	"	
४.	हेमराज घत्कुली	अध्यक्ष	फोकस नेपाल	
५.	डा० कृष्णमान शाक्य	कार्यकारी निर्देशक	शान्ती नेपाल	
६.	वि० आर. शर्मा	कार्यक्रम निर्देशक	"	
७	मीना बुढाथोकी	सा. प्राविधिक	फोकस नेपाल	
८.	भरत गुरुङ	हे.अ.	आलवास स्वा-चौकी	
९.	जुना राना	ज्वालाघरवी गा.पा. कार्यपालिका सदस्य.	ज्वालाघरवी-६-धादिङ	
१०	सुरेन्द्र पाठक	कार्यक्रम समन्वयक ICDC Nepal	आइसिडी नेपाल	
११	तोयानाथ घत्कुली	स्वास्थ्य सहायक	ज्वालाघरी गाउँपालिका	
१२.	सुजन श्रेष्ठ	स्वास्थ्य संयोजक	"	
१३	रुद्रमान शाक्य	परियोजना "	शान्ती नेपाल	
१४	विष्णु गजु	" "	" "	
१५.	विनोदराज लिम्लेखा	गा.पा.अध्यक्ष	विशेष अतिथी ज्वालाघरवी गा.पा.	
१६	सुरेश गिरीदेल	APME-SN	Shanu Nepal.	
१७	दिनेश दुवाडी	कार्यक्रम संयोजक	एकसत नेपाल	

आज मिति २०७६ साल मंसिर २४ गतेका दिन यस ज्वालाघरवी गाउँपालिकाको पूर्ण सरसफाई रणनीतिक योजना तयारी कार्यदलका संयोजक एवंम प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री बद्रिनाथ लम्साल ज्यूको अध्यक्षतामा कार्यदलको बैठक बसी तपसिलका विषयहरुमा छलफल गरि यो रणनीतिक योजनालाई पूर्ण रुप दिने सर्वसम्मत निर्णय गरियो।

तपसिल

१) श्री बद्रिनाथ लम्साल प्र०प्र०अ० ज्वालाघरवी गाउँपालिका, धादिङ
२) श्री सुजन श्रेष्ठ स्वास्थ्य संयोजक "
३) श्री कृष्ण बहादुर शाही योजना तथा शासन सल्लाहकार
४) श्री चन्दु श्रेष्ठ पुर्वाधार, योजना तथा अनुगमन इन्जिनियर
५) श्री विदुर शर्मा नेपाल लेखा अधिकृत ज्वालाघरवी गा०पा०
६) श्री गणेश गुरुङ आलवास स्वास्थ्य चौकी प्रमुख
७) श्री केदार हटनी सुचना प्रविधि अधिकृत ज्वालाघरवी गा०पा०
८) श्री धन बहादुर मास्के प्रशासन सहायक "
९) श्री जुना राना कार्यपालिका सदस्य
१०) श्री सुरेश गिंदेल फोकस नेपाल
११) श्री बाबुराम दुवाडी ना०सु० ज्वालाघरवी गा०पा०
१२) श्री पदम कमल आचार्य क्ष लेखापाल "
१३) श्री तारा बे० पल्लो ज्वालाघरवी "
१४) श्री गोविन्द तिमल्सेना ज्वालाघरवी गाउँपालिका

अनुसुची ५ :प्रस्तावित क्रियाकलापहरुको लागि क्रियाकलापगत बजेट

खानेपानी :

क्र.स.	क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहजीकरण	बजेट
१	खानेपानी आयोजनाहरुमा उपभोक्ता समितिहरुको गठन पुनर्गठन	गा.पा. तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५००००.०
२	उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास तालिम	गा.पा. तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५००००.०
३	खानेपानी आयोजनाहरुको संस्थागत तथा सूचारुपना सुधार योजना तर्जुमा	गा.पा. तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	१२५०००.०
४	खानेपानी आयोजनाहरुको सुचारुपना तथा दिगोपनाका लागि पानी सुरक्षा योजना लागु गरी कार्यान्वयन गर्ने	गा.पा. र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	४३७५०००.०
५	खानेपानी आयोजनाहरुको मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन	ज्वालामुखी गाउँपालिका	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५०००००.०
६	एक घर एक धारा जडान	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	१२५००००००.०
७	गाउँपालिका भित्रका आयोजनाहरुको पानीको गुणस्तर जाँच	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	१२५०००.०
८	अब्यबस्थित मुख्य र वितरण लाइनको ब्यबस्थापन गर्ने	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५०००००.०
९	समितिहरुलाई ब्यवस्थापन सुधार सम्बन्धी तालिम	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५००००.०
१०	खानेपानी आयोजनाको ब्यवस्थापन सुधारमा सहयोग	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	१२५००००.०
११	मर्मत संभार कार्यकर्ताहरुलाई तालिम	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	५००००.०
१२	वडा तथा गाउँस्तरीय खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुको दर्ता तथा नविकरण	ज्वालामुखी गाउँपालिका र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	
१३	खानेपानी आयोजनाहरुको नियमित अनुगमन तथा निरिक्षण	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५००००.०
१४	राम्रो संचालनमा रहेका खानेपानी आयोजनाहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा वडाहरु	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	५००००.०

१५	उपभोक्ता समितिलाई तालिम सामग्री उपलब्ध	ज्वालामुखी गा.पा. र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५००००.०
१६	उपभोक्ता समितिहरुमा महिलाहरुको ३३ प्रतिशत सहभागिता सुनिश्चीत गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	
१७	आगामी दिनहरुमा संञ्चालीत हुने आयोजनाहरुको लेखाजोखा तथा कार्यान्वयन	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	
१८	खानेपानी आयोजनाहरुको लगत संकलन तथा निर्मित संरचनाहरुको जीर्णोद्धार	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	१२५०००.०
१९	वडा तथा गाउँपालिकामा सरसफाइ कोषको स्थापना, सुदृढिकरण, परिचालन	गा.पा	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५००००.०
२०	पिउने पानीको सुरक्षित भण्डारण सम्वन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	
२१	पिउने पानीको सुरक्षित भण्डारणको अवस्थाको वारेमा नियमित स्थलगत अनुगमन गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा.,गैसस र खानेपानी उपभोक्ता समिति	ज्वालामुखी गाउँपालिका तथा साझेदार संघ संस्थाहरु	२५५५००००.०

पूर्ण सरसफाइ :

क्र.स.	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग	बजेट
१	आधारभूत सर्वेक्षण तथा तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	२८३००००.०
२	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने (गापा र वडा तह)	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	२१००००.०
३	वडा स्तरीय पुर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्य योजना निर्माण	वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	७००००.०
४	सरसफाइ आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन गराउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	७००००.०
५	पुर्ण सरसफाइ सम्बन्धी समुदाय तथा घर दैलो अभियान चलाउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	५८६००००.०
६	महिनावारी हुँदाको सरसफाइ सम्बन्धमा सचेतना जगाउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	४१००००.०
७	घरायसी फोहोरमैलाको वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी प्राविधिक तालिम तथा सहयोग	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	१०५०००.०
८	पुर्ण सरसफाइ विकासमा प्राविधिक सहयोग	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	३५००००.०

९	अति विपन्न तथा गरिव घरधुरीहरुलाई सहयोग	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	३२००००.०
१०	वजार खानेपानी तथा सरसफाइ, टोल सुधार समिति गठन तथा पुर्नगठन	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	१४१५०००.०
११	बजार खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था विश्लेषण तथा कार्य योजना निर्माण	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	४००००.०
१२	ठोस तथा तरल फोहरको सुरक्षित व्यवस्थापन (कम्पोष्ट प्लान्ट, ढलनिकाश, ल्याण्डफिल साइड...)	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	५०००००.०
१३	सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा सञ्चालन	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	६०००००.०
१४	ढल निकास तथा ल्याण्डफिल साइटको उचित व्यवस्थान	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	१५००००.०
१५	सरसफाइका सामग्रीहरुको उपलब्धताका लागि पसल तथा सप्लार्यसहरुसँग समन्वय तथा क्षमता विकास	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	१००००.०
१६	बजार क्षेत्रमा खानेपानीको सहज आपूर्ती व्यवस्था मिलाउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	५००००.०
१७	होर्डिङ्ग बोर्ड, भित्ते लेखन सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सम्बन्धी सामग्रीहरु तयार पार्नु वितरण गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	१००००.०
१८	टोल, वडा, नपा स्तरीय अनुगमन संयन्त्र परिचालन गर्ने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	१२५०००.०
१९	अन्तर वडा तथा गाउँपालिकामा अवलोकन भ्रमण गराउने	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	२५००००.०
२०	अनुगमन तथा प्रमाणीकरण	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	१००००.०
२१	पूर्ण सरसफाइ युक्त घर, गाउँ वडा, नपा, घोषणा कार्यक्रम	ज्वालामुखी गा.पा तथा वडाहरु	वास क्षेत्रका साझेदारहरु,अक्सफार्म,शान्ति नेपाल	२५३५५०००.०

३.संस्थागत खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग	बजेट
१	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी विवरण संकलन तथा विश्लेषण	विद्यालय /वडा कार्यालय	वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु	४१००००.०
२	शिक्षक, बाल क्लब, अभिभावक संघ, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, सरसफाइ फोकल शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु	१२९००००.०
३	विद्यालय वास अवस्था सुधार	विद्यालय	गाउँपालिका/शिक्षा शाखा	२०५०००.०

	सम्बन्धी कार्य योजना तर्जुमा			
४	प्रयोगकर्ता मैत्री (लैगिक, महिनावारी मैत्री, अपांगतामैत्री) शौचालय निर्माण, स्तरोन्नती, संचालन तथा व्यवस्थापन	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु	१४३५००००.०
५	वालवालिकामैत्री सुविधायुक्त खानेपानी सुबिधा निर्माण, पानी भण्डारण तथा शुद्धिकरण सुबिधाको ब्यवस्था	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु	४१००००.०
६	सामूहीक हातधुने निश्चित स्थान निर्माण	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका तथा वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु	१७५०००.०
७	विद्यालय सरसफाइ कोष स्थापना, वृद्धि तथा सञ्चालन	विद्यालय	गाउँपालिका/शिक्षा शाखा	४१००००.०
८	विद्यालयमा सरसफाइ तथा स्वाच्छता सम्बन्धी ब्यवहारिक तालिम तथा कक्षा सञ्चालन	विद्यालय	गाउँपालिका/शिक्षा शाखा	२०५०००.०
९	पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरु सञ्चालन (ञ्याली, हाजिरी जवाफ, घरदैलो, गीत, नाच, नाटक इत्यादि.)	विद्यालय	वडा कार्यालय	४१००००.०
१०	महिनावारी स्वच्छता ब्यबस्थापन सम्बन्धी तालिम	विद्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	५००००००.०
११	सरसफाइ आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन	विद्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	२०५०००.०
१२	साप्ताहिक तथा बार्षिक कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने	विद्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	०.०
१३	अन्तर विद्यालय अवलोकन भ्रमण	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	४१००००.०
१४	विद्यालय वास समिति, बाल क्लबको संस्थागत विकास	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	६१५०००.०
१५	विद्यालयको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको नियमित अनुगमन तथा प्रमाणिकरण गर्ने	वडा/गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	वास क्षेत्रका सरोकारवालाहरु	१००००००.०
१६	तारे सुचक पुरा गरेको नमुना विद्यालय घोषणा	विद्यालय /वडा कार्यालय	गाउँपालिका,शिक्षा शाखा	१००००००.०
१७	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी विवरण संकलन तथा विश्लेषण	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा	३५०००.०
१८	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अभिमुखीकरण एवं कार्ययोजना निर्माण	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा	२१००००.०
१९	सुविधायुक्त खानेपानी सुबिधा निर्माण, पानी भण्डारण तथा शुद्धिकरण सुबिधाको ब्यवस्था	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा	५००००.०
२०	सरसफाइ आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा	
२१	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सुविधाहरुको निर्माण,मर्मत संम्भार	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा	१४००००००.०

	एवं प्रयोग			
२२	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको नियमित अनुगमन तथा प्रमाणिकरण गर्ने	स्वास्थ्य संस्था	गाउँपालिका,स्वास्थ्य शाखा	१००००००.०

विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायू परिवर्तन अनुकुलन

क्र.स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग	बजेट
१	जलवायु परिवर्तन र विपद न्यूनीकरणसम्बन्धी अभिमुखीकरण तालीम सञ्चालन	गाउँपालिका	गै.स.स. र विकास साझेदार	१७५०००.०
२	जलवायु अनुकुलन योजना समीक्षा, परिमार्जन तथा कार्यान्वयन गापा तथा वडा तहमा)	सम्बन्धीत स्थानीय तह	गै.स.स. र विकास साझेदार	७००००.०
३	विपद न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन योजना समीक्षा, परिमार्जन तथा कार्यान्वयन (गापा, तथा वडा तहमा)	गाउँपालिका	गै.स.स. र विकास साझेदार	२०५०००.०
४	जलबायू परिवर्तनका असर तथा जोखीम न्यूनीकरण हुने गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालन गर्ने,	गाउँपालिका र वडा	गै.स.स. र विकास साझेदार	१४३५००००.०
५	झाडा पखाला जस्ता प्रकोपको सम्वोधनको लागि क्लोरिन झोल, सरसफाइ सामग्रीको भण्डारण गर्ने	गाउँपालिका र वडा	गै.स.स. र विकास साझेदार	३००००००.०
६	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी कार्य योजना तथा कोष स्थापना गर्ने	गाउँपालिका र वडा	विकास साझेदार	१७५०००.०
७	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सेवा सम्बन्धी जनशक्ति विकास भएको	गाउँपालिका र वडा	विकास साझेदार	१००००.०
८	खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाको स्रोत संरक्षणको लागि वृक्षारोपण/पुनर्भरण पोखरी निर्माण गर्ने	गाउँपालिका र वडा	विकास साझेदार	२००००००.०

संस्थागत विकास

क्र.स	कृयाकलापहरु	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग	बजेट
१	गाउँवाससिसिहरुको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	४५०००.०
२	गाउँपालिका तहमा सरसफाइ फोकल पर्सनहरुको लागि पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	३००००.०
३	स्थानीय सरसफाइ सहजकर्ताहरुको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम (५ दिन)	गाउँपालिका	विकास साझेदार	२०५०००.०
४	वडा वाससिसिहरुको पूर्ण सरसफाइ अभिमुखिकरण (२ दिन)	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	२८००००.०
५	स्थानीय सञ्जालहरुको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम ((स्वास्थ्य, शिक्षा, सामाजिक परिचालन)	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	३००००००.०

६	खानेपानी सुरक्षा योजना सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	१७५०००.०
७	विद्यालय वास सम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	१००००००.०
८	समन्वय समितिहरुको नियमित बैठक	गाउँपालिका तथा वडा	स्थानीय निकायहरु	२००००००.०
९	समन्वय समितिहरुको कार्य योजना निर्माण	गाउँपालिका तथा वडा	स्थानीय निकायहरु	०.०
१०	समन्वय समितिहरुको अर्धबार्षिक तथा बार्षिक समिक्षा गोष्ठि	गाउँपालिका	स्थानीय निकायहरु	१६००००.०
११	खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको संयुक्त अनुगमन	गाउँपालिका	स्थानीय निकायहरु	१००००००.०
१२	गाउँपालिका र वडाहरुमा सरसफाइ कोषको स्थापना, सुदृढिकरण, परिचालन	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	३५००००.०
१३	पूर्ण सरसफाइ घोषणा भएको क्षेत्रहरुमा अन्तर जिल्ला भ्रमण	गाउँपालिका	सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु	२००००००.०

अनुसुची ६ : संचालित,प्रस्तावित खानेपानी आयोजनाहरुको विवरण

क्र.स	योजनाको नाम	ठेगना			लाभान्वीत		आयोजना चरण			आयोजनाको संचालन/सुचारुपनाको अवस्था						उपभोक्ता समितिको सक्रियताको अवस्था		
		वडा नं	साबिकको गाविस	टोल	घरधुरी	जनसंख्या	सम्पन्न	निर्माणाधिन	प्रस्तावित	१.राम्रो संग संचालित	२.सामान्य मर्मत गर्नु पर्ने	३.ठुलो मर्मत गर्नु पर्ने	४.सुधार विस्तार गर्नु पर्ने	५.पुनः निर्माण गर्नु पर्ने	६.पुनः संचालनलमा ल्याउन	सक्रिय	निष्क्रिय	समिति नै नरहेको
वडा नं १																		
१	मजुवा पिपलटार खानेपानी आयोजना	१	मैदी	मजुवा पिपलटार	१७५	७९०			१					१		१		
२	जोगेटार खानेपानी आयोजना	१	मैदी	जोगेटार	५५	२५०			१					१		१		
३	गुप्ती माझिटार खानेपानी आयोजना	१	मैदी		६५	३००			१					१		१		
४	रातमाटा खानेपानी आयोजना	१	मैदी	रातमाटा	११५	५२०	१					१				१		
५	आमडाडा कुदबार खानेपानी आयोजना	१	मैदी	आमडाडा	१००	४५०	१						१			१		
६	छापगाउ लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	१	मैदी	छापगाउ	१५०	७००		१								१		
७	देविस्थान लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	१	मैदी	देविस्थान अधिकारी गाउ	११५	५२०		१								१		
८	काफलस्वारा लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	१	मैदी	काफलस्वारा	८५	३९०			१							१		
९	दुवारथोक लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	१	मैदी	दुवारथोक	११५	५३०	१									१		
१०	दलितवस्ती लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	१	मैदी	दलितवस्ती	८५	४००		१								१		
११	धारापानी तमाङ वस्ती खानेपानी आयोजना	१	मैदी	तमाङ वस्ती	४०	१९०			१							१		
वडा नं २																		
१	बतासे सौर्य खानेपानी आयोजना	२	मैदी	बतासे सौर्य	१००	५००										१		
२	ठुलोचौर खानेपानी आयोजना	२	मैदी	ठुलोचौर	१००	५५०										१		
३	विजयटार खानेपानी आयोजना	२	मैदी	विजयटार	४०	२००		१								१		
४	लाल्ची खानेपानी आयोजना	२	मैदी	लाल्ची	२०	१५०		१								१		

५	ढोडेली खानेपानी आयोजना	२	मैदी	ढोडेली	२०	१२०							१			१		
६	गैरीगाउ खानेपानी आयोजना	२	मैदी	गैरीगाउ	५०	२००										१		
७	सातदोबाटो सौर्य खानेपानी आयोजना	२	मैदी	सातदोबाटो सौर्य	८०	४००	१					१				१		
८	सातदोबाटो बोरिङ खानेपानी आयोजना	२	मैदी	सातदोबाटो बोरिङ	५००	२५००			१							१		
९	पदेलीधारा खानेपानी आयोजना	२	मैदी	पदेलीधारा	५०	३००							१			१		
१०	तल्लोपदेली खानेपानी आयोजना	२	मैदी	तल्लोपदेली	४५	२५०							१			१		
११	छापथोक सालबोटे लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	२	मैदी	छापथोक सालबोटे लिफ्टीङ	१००	५००							१			१		
१२	तल्लो हटिया लिफ्टीङ खानेपानी आयोजना	२	मैदी	तल्लो हटिया लिफ्टीङ	८०	४५०						१	१			१		
१३	ठुलोधारा खानेपानी आयोजना	२	मैदी	ठुलोधारा	१५	१००			१							१		
१४	छत्तीन डाडा खानेपानी आयोजना	२	मैदी	छत्तीन डाडा	८	४०							१			१		
१५	काफलपानी खानेपानी आयोजना	२	मैदी	काफलपानी	१००	३५०			१							१		
१६	शाहीधारा खानेपानी आयोजना	२	मैदी	शाहीधारा	२५	१५०							१			१		
१७	तिनदोबाटो खानेपानी आयोजना	२	मैदी	तिनदोबाटो	८	७०										१		
१८	चालिसे खानेपानी आयोजना	२	मैदी	चालिसे	१५	१००										१		
१९	जामुने खानेपानी आयोजना	२	मैदी	जामुने	२५	१२५							१					
वडा नं																		
१	अमराइ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	अमराइ	१२५	६२५						१				१		
२	अमरावती खानेपानी आयोजना	३	मैदी	अमरावती	७५	३५५						१				१		
३	भट्ट गाउ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	भट्ट गाउ	७५	३५०					१					१		
४	ग्याल्मा मुडुल खानेपानी आयोजनो	३	मैदी	ग्याल्मा मुडुले	७०	३५०						१				१		
५	ठकुरी गाउ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	ठकुरी गाउ	१५	७५										१		
६	माथिल्लो हटिया खानेपानी आयोजना	३	मैदी	माथिल्लो हटिया	४७	२३५						१				१		
७	चक्रदेवि खानेपानी आयोजना	३	मैदी	चक्रदेवि	४५	२२५						१				१		
८	सन्यासिगाउ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	सन्यासिगाउ	७५	३७५						१				१		
९	भातिचौर खानेपानी आयोजना	३	मैदी	भातिचौर	१०	५०						१				१		
१०	कासिराम डाडा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	कासिराम डाडा	२५	१२५												

११	रानागाउ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	रानागाउ	३५	१५२			१									
१२	पाठक धारा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	पाठक धारा	३५	१७०											१	
१३	गंगटे तिनपाटे खानेपानी आयोजना	३	मैदी	गंगटे तिनपाटे	४१	२१५						१				१		
१४	छापगाउ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	छापगाउ खानेपानी आयोजना	२५	११०												
१५	खर्क खानेपानी आयोजना	३	मैदी	खर्क	२०	११८			१									
१६	भ्यारी कुवा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	भ्यारी कुवा	१०	८७			१									
१७	सडाइ गाउ चिने पधेरा कुवा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	सडाइ गाउ चिने पधेरा कुवा	२०	९५			१									
१८	तुलजेल रानीस्वारा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	तुलजेल रानीस्वारा	२५	१३५			१									
१९	लाकुरी धारा डाडा गाउ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	लाकुरी धारा डाडा गाउ	२५	११८					१							
२०	झाकि पधेरा बर्बटे खानेपानी आयोजना	३	मैदी	झाकि पधेरा बर्बटे	१६	८७					१							
२१	विरुवा बर्बटे खानेपानी आयोजना	३	मैदी	विरुवा बर्बटे	१९	१०२					१							
२२	नामरुङ्गे झगरे डाडा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	नामरुङ्गे झगरे डाडा	२५	१३५					१							
२३	दमै बिरौटा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	दमै बिरौटा	३४	१९२					१							
२४	ढाड पधेरा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	ढाड पधेरा	२०	२२०												
२५	तुरतुरे साउने खानेपानी आयोजना	३	मैदी	तुरतुरे साउने	१५	८३			१									
२६	अपुर्का धारा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	अपुर्का धारा	४५	२२५			१									
२७	अधिकारी धारा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	अधिकारी धारा	२०	११५			१									
२८	सितकुना डुडे खानेपानी आयोजना	३	मैदी	सितकुना डुडे	२५	१७५			१								१	
२९	कुवापानी खानेपानी आयोजना	३	मैदी	कुवापानी	१५	७०					१							
३०	धारापानी खानेपानी आयोजना	३	मैदी	धारापानी खानेपानी आयोजना	३५	१७०												
३१	बराम गाउ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	बराम गाउ	४०	२०५		१								१		
३२	गाईखुरे खानेपानी आयोजना	३	मैदी	गाईखुरे	१०	६०												
३३	कुवापानी हटिया खानेपानी आयोजना	३	मैदी	कुवापानी हटिया	४५	३००			१									
३४	चिसापानी ग्याल्मा खानेपानी आयोजना	३	मैदी	चिसापानी ग्याल्मा	२०	१३०												
३५	कालिमाटि खानेपानी आयोजना	३	मैदी	कालिमाटि	१५	७७												

३६	आष्टारी खानेपानी आयोजना	३	मैदी	आष्टारी	२०	१२३					१							
३७	मैदिकोट डिप बोरीङ खानेपानी आयोजना	३	मैदी	मैदिकोट डिप बोरीङ	२८०	१४००		१			१							
३८	लिस्ने चनोटे खानेपानी आयोजना	३	मैदी	लिस्ने चनोटे	३५	१७५												
३९	चारघरे खानेपानी आयोजना	३	मैदी	चारघरे	१५	८२							१			१		
वडा नं ४																		
१	टारी ढोला खानेपानी आयोजना	४	ढोला	सबै	१२५६	६२८०		१								१		
२	रिठ्ठे गैरी खानेपानी आयोजना	४	ढोला	खत्री गाउँ	४०	२००					१					१		
३	डवल धारा खानेपानी आयोजना	४	ढोला	गुरुङ गाउँ	६०	३००		१			१					१		
४	डुडेगैरी पैरे लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	डाडा पुर्सु	४५	२२५		१			१					१		
५	पुर्सु ढोला खानेपानी आयोजना	४	ढोला	बराहा कालिका पुर्सु	८५	४२५			१							१		
६	बाघखोला खानेपानी आयोजना	४	ढोला	गैरी पुर्सु	४०	२००		१			१					१		
७	चिसोपानी केतुके डाडा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	भिमसेनथान	६०	३००		१			१					१		
८	कुवापानी अर्याल डाडा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	अर्याल डाडा	३०	१५०		१			१					१		
९	पुर्व्याखोल्सी खानेपानी आयोजना	४	ढोला	अर्याल डाडा, डाडा पुर्सु	३५	१७५		१			१					१		
१०	गैरीपुर्सु लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	गैरीपुर्सु	१२०	६००			१							१		
११	ठुलोपधेरा खानेपानी आयोजना	४	ढोला	पुर्सु	६०	३००	१				१					१		
१२	पोखरीपानी काशीकुवा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	पोखरीपानी	६०	३००		१								१		
१३	धारापानी कामीडाडा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	कामीडाडा	४५	२२५										१		
१४	साउनेपानी खानेपानी आयोजना	४	ढोला	गैरीपुर्सु नेवार गाउँ	३५	१७५		१			१					१		
१५	ठुलोपधेरा खानेपानी आयोजना	४	ढोला	धानबारे जैसिन्धारा	३५	१७५		१			१					१		
१६	झाके पधेरा खानेपानी आयोजना	४	ढोला	भट्ट गाउँ	३५	१७५		१			१					१		
१७	झाके पहरे लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	विरेचौतारा, सातदोबाटो, मिलनचोक	१८७	९३५		१			१					१		
१८	हटिया खानेपानी आयोजना	४	ढोला	हटिया	२५	१२५		१			१					१		
१९	जुगेढाप पाचमुरे खानेपानी आयोजना	४	ढोला	नयाँ बजार तिनघरे	२००	१०००			१							१		
२०	पुर्सुक डिपबोरिङ खानेपानी आयोजना	४	ढोला	पुर्सुक	४००	२०००			१							१		

२१	बसाह मण्डली खानेपानी आयोजना	४	ढोला	बसाह मण्डली	६०	३००										१		
२२	कालोपानी भट्ट गाउ खानीगाउ खानेपानी आयोजना	४	ढोला	भट्ट गाउँ खानी गाउँ	३०	१५०			१		१					१		
२३	बाघखोला खानेपानी आयोजना	४	ढोला	गणेशथान	५०	२५०					१					१		
२४	बाघखोला खानेपानी आयोजना	४	ढोला	हटिया चापाबोट	३०	१५०					१					१		
२५	झाकेभिर पुछारचैतारा खानेपानी आयोजना	४	ढोला	तिनखण्डे	४५	२२५					१					१		
२६	सिमलगैरी वगुवाटार खानेपानी आयोजना	४	ढोला	वगुवाटार	२५	१२५					१					१		
२७	देविस्थान लिफ्ट खानेपानी आयोजना	४	ढोला	स्वारा	३५	१७५					१					१		
२८	भ्वालेपानी घर्तिगाउ खानेपानी आयोजना	४	ढोला	भ्वालेपानी	१७	८५					१					१		
२९	कोयापानी आपस्वारा खानेपानी आयोजना	४	ढोला	च्यानडाडा	१५	७५					१					१		
३०	चिलाउनेपानी खानेपानी आयोजना	४	ढोला	चिलाउनेपानी	२३	११५					१					१		
३१	कटुसफेद पिप्लेटार खानेपानी आयोजना	४	ढोला	पिप्लेटार	४०	२००					१					१		
३२	बाझोगरा खानेपानी आयोजना	४	ढोला	बाझोगरा	३५	१७५					१					१		
३३	बगुवाटार खानेपानी आयोजना	४	ढोला	बगुवाटार	३५	१७५					१					१		
वडा नं ५																		
१	छर्कन्दे घलेडाडा लिफ्ट खानेपानी आयोजना	५	खरी	घलेडाडा	८२९			१					१			१		
२	दुईघरे धारा बाईथाने डाडा खानेपानी आयोजना	५	खरी	बाईथाने डाडा	४६	४००								१		१		
३	रीपधारा घलेडाडा खानेपानी आयोजना	५	खरी	रीपधारा घलेडाडा	५०	३००								१		१		
४	जौवारी मुलबाटो खानेपानी आयोजना	५	खरी	जौवारी मुलबाटो	११४	४५०								१		१		
५	केराबारी ठुलोपधेरो खानेपानी आयोजना	५	खरी	केराबारी ठुलोपधेरो	४५	१९९								१		१		
६	रीपधारा कोलाबारी डाडा खानेपानी आयोजना	५	खरी	रीपधारा कोलाबारी डाडा	१०७	३००								१		१		
७	बिलौने गैरा अम्बोटेडाडा खानेपानी आयोजना	५	खरी	बिलौने गैरा अम्बोटेडाडा	३०	३००								१		१		
८	छघर बोरीङ लिफ्ट खानेपानी आयोजना	५	खरी	छघर	२००	४७०								१		१		
९	फालिधारा कोट लिफ्ट खानेपानी आयोजना	५	खरी	फालिधारा कोट	८२९	२५००								१		१		
१०	बोरीङ लिफ्ट खानेपानी आयोजना	५	खरी	खरी	१८९									१		१		
११	धुसेनी खानेपानी आयोजना	५	खरी	धुसेनी	२२५	४४५							१			१		

१२	धुसेनी झण्डादेवि खानेपानी आयोजना	५	खरी	धुसेनी झण्डादेवि	२२५	४४५							१			१		
१३	काप्रीगाउँ खानेपानी आयोजना	५	खरी	काप्रीगाउँ	४०	२५०								१		१		
१४	खुमटार खानेपानी आयोजना	५	खरी	खुमटार	१२	७५								१		१		
१५	मालिङ्गे खानेपानी आयोजना	५	खरी	मालिङ्गे	३०	१५०								१		१		
१६	सिम्ले भागे खानेपानी आयोजना	५	खरी	सिम्ले भागे	२४	१४५								१		१		
१७	कुमालटारी खानेपानी आयोजना	५	खरी	कुमालटारी	९०	३१७								१		१		
१८	पचुवा खानेपानी आयोजना	५	खरी	पचुवा	२५	९५								१		१		
१९	ढावा खानेपानी आयोजना	५	खरी	ढावा	१५	७५								१		१		
२०	कालिमाटी खानेपानी आयोजना	५	खरी	कालिमाटी	२५	८८								१		१		
२१	भेडाबारी खानेपानी आयोजना	५	खरी	भेडाबारी	५०	२००								१		१		
वडा नं ६																		
१	वाधखोला खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	वाधखोला	८०	४००	१			१						१		
२	हुलाकभञ्ज्याङ खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	हुलाकभञ्ज्याङ	१००	५००	१			१						१		
३	चिसोपानी खोल्सा खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	चिसोपानी खोल्सा	१०	५०	१			१						१		
४	तल्लो खानेगाउँ खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	तल्लो खानेगाउँ	४०	२००	१			१						१		
५	पाख्लो खानेगाउँ खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	पाख्लो खानेगाउँ	४०	२००	१			१						१		
६	काउलेडाडा लिफ्टीङ्ग खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	काउलेडाडा	३००	१५००	१			१						१		
७	गैरागाउ खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	गैरागाउ	३०	१५०	१					१				१		
८	रानागाउँ तुरतुरे खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	रानागाउँ तुरतुरे	३५	१७५	१			१						१		
९	चुलिडाडा खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	चुलिडाडा	४०	२००	१			१						१		
१०	मगर बेसी गाउ खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	मगर बेसी गाउ	३०	१५०	१					१				१		
११	ओखलेपारी खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	ओखलेपारी	२०	१००	१					१				१		
१२	डाडा गाउँ दलित बस्ती खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	डाडा गाउँ दलित बस्ती	३०	१५०	१					१				१		
१३	आखुखर्क खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	आखुखर्क	३०	१५०	१					१				१		
१४	सालवास खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	सालवास	४०	२००	१					१				१		
१५	सालवास गैरीगाउँ खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	सालवास गैरीगाउँ	३०	१५०	१					१				१		

१६	सालवास खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	सालवास	३५०	१७५०			१									
१७	ढापखोला लिफ्टीङ्ग खानेपानी आयोजना	६	चैनपुर	ढापखोला	३००	१५००			१									
वडा नं ७																		
१	धारापानी डाडाथोक खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	धारापानी डाडाथोक			१				१					१		
२	धारापानी ग्रेभिटी खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	धारापानी			१				१					१		
३	कोरथोक खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	कोरथोक	३००	१५००	१				१					१		
४	सालवास मावि खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	सालवास मावि			१				१					१		
५	पाठकथर खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	पाठकथर	३२	१६०	१				१					१		
६	छाप गहतेरी ख	७	चैनपुर	छाप गहतेरी	७०	३५०	१				१					१		
७	माथिल्लो रामपुर खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	माथिल्लो रामपुर, बडहरे,ढोडेनी, ज्यामिर स्वारा	२००	१०००		१								१		
८	भदौरे खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	भदौरे		०	१				१					१		
९	खकुराल गाउँ भदौरे खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	खकुराल गाउँ भदौरे	४०	२००	१				१					१		
१०	लुमेफाट खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	लुमेफाट	२०	१००	१				१					१		
११	पाखा गाउँ खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	पाखा गाउँ	३५	१७५	१				१					१		
१२	डुम्रेगैरा खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	डुम्रेगैरा	२५	१२५	१				१					१		
१३	छतिउने खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	चतिउने	९	४५	१				१					१		
१४	तल्लो रामपुर खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	तल्लो रामपुर	१६०	८००	१				१					१		
१५	कुवापानी छाप डाडा दलित बस्ती खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	कुवापानी छाप डाडा दलित बस्ती	६०	३००	१				१					१		
१६	नयाँ चौतारा खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	नयाँ चौतारा	४०	२००	१					१				१		
१७	गैरापाटा खानेपानी आयोजना	७	चैनपुर	गैरापाटा	४०	२००	१					१				१		